MODELL-SAMLINGAR

FRÅN

SVENSKA

ARBETSSTUGOR FÖR BARN

UTGIFNA AF

ANNA HIERTA-RETZIUS

(K)

ANNA HIERTA-RETZIUS

MODELL-SAMLINGAR

AF

HANDARBETEN

FRÅN

SVENSKA ARBETSSTUGOR

1906

MODELL-SAMLINGAR

AF

HANDARBETEN

FRÅN

SVENSKA

ARBETSSTUGOR FÖR BARN

UTGIFNA AF

ANNA HIERTA-RETZIUS

---

25 PLANCHER I LJUSTRYCK

JÄMTE FÖRKLARANDE TEXT

BELÖNT MED GULDMEDALJ VID PARISEXPOSITIONEN ÅR 1900

STOCKHOLM 1901

STOCKHOLM 1901

PLANCHERNA UTFÖRDA AF HERR CHR. WESTPHAL

TEXTEN TRYCKT Å AFTONBLADETS TRYCKERI

TILL

MINNET

AF

MIN FORNE LÄRARE, REKTORN M. M.

P. A. SILJESTRÖM

DEN STORE SVENSKE SKOLREFORMATORN

EGNAS DETTA VERK

I TACKSAM HÅGKOMST

INNEHÅLL.

Förord .... sid. 1—6.

Planche I. Spån- och bastarbeten.

Planche II. Arbeten af spån.

Planche III. Arbeten af raffiabast, lindad och flätad.

Planche IV. Arbeten af raffiabast, lindad öfver byglar af rotting.

Planche V. Arbeten af raffiabast, lindad öfver stomme af träribbor eller rottingbyglar m. m.

Planche VI. Arbeten af raffiabast, snodd, flätad eller lindad.

Planche VII. Arbeten af raffiabast, mattor af bastflätor.

Planche VIII. Arbeten af lind- och raffiabast, säf, halm och kork. Mattor af olika slag.

Planche IX. Arbeten af raffiabast, flätad eller lindad.

Planche X. Arbeten af raffiabast, flätad, lindad eller snodd, samt af pil och trä.

Planche XI. Arbeten af raffiabast, Cubabast, pil och trä.

Planche XII. Arbeten af pil, jämte raffiabast, peddig-rotting och trä.

Planche XIII. Arbeten af pil, träspån, rundstaf och raffiabast.

Planche XIV. Borstbinderiarbeten.

Planche XV. Tofflor af flätad eller virkad raffiabast, äfvensom af ylletyg med botten af segelgarn.

Planche XVI. Syarbeten, kläder m. m., tillverkade af tyglappar.

Planche XVII. Kläder m. m.

Planche XVIII. Stickade, virkade, sydda och väfda föremål.

Planche XIX. Väfda arbeten.

Planche XX. Väfda arbeten.

Planche XXI. Småslöjd i trä. A.

Planche XXII. Småslöjd i trä. B.

Planche XXIII. Snickeriarbeten.

Planche XXIV. Snickeriarbeten.

Planche XXV. Arbeten i metall.

FÖRORD.

På grund af den utveckling och omfattning, som arbetsstugeverksamheten erhållit i vårt land, har det visat sig af behofvet påkalladt, att allt emellanåt söka sammanfatta resultaten och tillse, dels hvad denna verksamhet redan förmått åstadkomma, dels ock i hvilka hänseenden förändringar och förbättringar äro önskvärda.

Detta har ock i väsentlig mån skett genom de tryckta årsberättelser, som sedan länge afgifvits af styrelserna för Stockholms och många af landsortsstädernas arbetsstugor.

I det arbete, som under titel *Arbetsstugor för barn* af mig år 1897 utgifvits, har jag sökt till ett helt sammanfatta den erfarenhet, som då genom 10-årig verksamhet i denna riktning vunnits.

Slutligen hafva ock de årligen återkommande allmänna försäljningarna af sådana föremål, som af barnen tillverkats i arbetsstugorna, gifvit tillfälle att få en öfverblick och en uppfattning af en stor del af arbetsprodukterna.

I detta hänseende bör emellertid framhållas, att de vid dessa försäljningar utställda arbetena representera endast *en* sida af arbetsstugeverksamheten och dess resultat.

Arbetsstugorna ega naturligtvis sin största och viktigaste betydelse däruti, att de taga hand om ett stort antal af sådana barn i samhället, hvilka eljest på grund af föräldrarnas frånvaro från hemmen eller af andra skäl skulle vara utan tillräckligt huld och skydd och därför lätt kunna alltifrån barndomen ledas in i dåliga riktningar, förvildas och förfalla.

Arbetsstugorna skänka, så långt deras tillgångar det medgifva, åt sådana barn under fritiderna från skolan en fristad, ett hem, där de under omsorgsfull och vänlig ledning erhålla vård och uppfostran. Denna uppfostran gifves barnen i förening med den undervisning de i stugorna bekomma.

Det är just det betecknande för arbetsstugeverksamheten att den uppfostrar och utvecklar barnen i och genom frivilligt arbete, och att detta arbete är af uteslutande praktisk natur.

De barn, som fått plats i arbetsstugorna, besöka dem nämligen icke af tvång, utan af egen inre drift, och det har under nu nära 15-årig verksamhet visat sig, att då arbetsstugorna äro väl ordnade och väl skötta, barnen endast på grund af sjukdom eller annat nödtvång försumma att besöka stugan; ja icke sällan vilja de komma dit äfven när de äro sjuka och på tider då stugorna icke äro öppna.

»Om vi bara kunde få vara kvar hela dagen och hvar dag!» är en önskan som man ofta får höra arbetsstugebarnen uttala.

Genom den omfattande erfarenhet, som nu i vårt land föreligger, har det blifvit till fullo och genom otaliga bevis ådagalagdt, att den sysselsättning med *praktiska arbeten*, som i arbetsstugorna gifves barnen, utvecklar dem i både moraliskt och intellektuelt hänseende, att den har ett godt inflytande på karaktären, på samma gång som den utvecklar och uppöfvar deras *händighet* samt gifver dem håg för nyttig sysselsättning och skänker dem arbetslust och arbetsglädje; den ger dem sinne för själfverksamhet och lär dem att väl

använda lediga stunder — ett ytterst viktigt moment, där det gäller att hos ungdom *förekomma* brottslighet, hvilket just hos de unga mycket ofta härleder sig af sysslolöshet.

Barn, som före intagandet i arbetsstugorna varit bråkiga och vanartiga, blifva i regeln inom ganska kort tid allt mer förbättrade till sitt väsen, och endast sällan är deras vanart ohjälplig. Men det har därvid ock visat sig, att om man i unga år får hand om barnen, utvecklas de lättare och säkrare i god riktning. Det är därför af vikt, att de så *tidigt som möjligt* komma under arbetsstugornas vård och värn.

I regeln är det för barn af 7—14 års ålder som dessa anstalter äro afsedda, alltså för den ungdom, som samtidigt besöker folkskolan. Arbetsstugeverksamheten omfattar således barn af icke mindre än åtta årskategorier. Redan på grund häraf kan den sysselsättning, som i stugorna bjudes barnen, icke vara lika för alla. Den måste afpassas efter olika ålder och därjämte äfven blifva något olika för gossar och flickor. Barn af 7—9 års ålder äro t. ex. ännu för svagt utbildade för att sysselsätta sig med att snickra, svarfva och tillverka metallföremål; de äro ock för små för att med framgång idka skomakeri, korgmakeri eller träsnideri.

I arbetsstugorna måste barnen alltså fördelas i grupper af *smärre,* yngre barn, och *större,* äldre barn. Till den förra kategorien räknas barn af 7, 8 och 9 år, till den senare barn af 10, 11, 12, 13 och 14 år. Därjämte undervisas i regeln ock de större *gossarna* och *flickorna* i skilda afdelningar, vanligen på skilda tider. De tyngre, mera kraft fordrande arbetena, som förekomma i korgmakeriet, snickeriet, skomakeriet och metallslöjden, lämnas endast åt de större gossarna.

Händigheten, förmågan att lätt lära och väl utföra arbetena, finnes emellertid äfven hos de smärre barnen. Det är rent af underbart, hvad barn om 7 till 8 års ålder kunna med sina små händer utföra. De inlära ej sällan både lättare och snabbare än äldre konsten att tillverka ganska svåra föremål. Erfarenheten bekräftar oafvisligen den amerikanska pedagogen *Charles Lelands* vigtiga upptäckt: att mellan 7 och 14 år iakttagelseförmågan och händigheten kunna utvecklas hos hvarje barn, under det att detta sker mycket svårare efter det 14-de året.

Denna pedagogiska princip är af så fundamental betydelse, att den borde vara grundläggande vid uppgörande af hvarje skolsystem, ja för hela slägtets uppfostran.

Undervisningen i arbetsstugorna är anordnad i enlighet med denna pedagogiska princip och visar alltjämt på ett i ögonen fallande sätt dess riktighet och stora betydelse.

För utvecklande af denna hos barnen inneboende fallenhet — denna förmåga att snabbt och säkert iakttaga och att blifva händiga — är det emellertid icke något visst slags arbete som är allena och särskildt verksamt. Hvad som erfordras är blott att *arbetet intresserar* barnet och *icke öfverstiger dess krafter.* Arbetet måste utföras med lust och glädje, annars verkar det afskräckande och förstör barnets inneboende naturliga arbetshåg. Arbetet bör, så vidt möjligt, vara tilltalande, lockande till fortsatt verksamhet. I detta hänseende äro de olika arbetsslagen af ganska skild allmän valör, men äfven individuelt olika, i det att olika barn hafva olika fallenhet och håg för de särskilda arbetena.

»För hvarje undervisning», säger Leland, »är det af vikt att den ej får karaktären af inöfning och disciplin, att den icke blir för enformig, monoton. När den upphör att skänka nöje, förlorar den halfva sitt värde, hvilket t. ex. är ett vanligt fel i *Kindergarten*».

I dessa afseenden föreligger från arbetsstugorna en rik och mångsidig erfarenhet. Genom den fria organisationen, som för dem är så kännetecknande, i det att hvarje stugas styrelse allt ifrån början egt att utan någon föreliggande, förut bestämd form eller schablon anordna undervisningen, har en ständigt fortgående utveckling försiggått. Man har alltid varit beredd att vidtaga de förändringar, som kunna anses gagneliga, att pröfva nya arbeten och att lära af hvarandra. En nyttig täflan mellan de skilda stugorna har egt rum, och de hafva utvecklat sig i något olika riktningar. Den ena har utmärkt sig mer i ett hänseende, den andra i ett annat. Det ena slaget af arbeten har utförts bättre i somliga stugor, det andra slaget åter i andra. På grund häraf är det icke möjligt att gifva en för samtliga dessa anstalter i allo gällande, gemensam framställning af verksamheten och arbetena. Men likväl finnes det så mycket som tillhör dem alla, så mycket som är för hela denna verksamhet allmängiltigt, att en sådan sammanställning dock i många hänseenden är befogad.

I min ofvannämnda bok om *Arbetsstugor för barn* har jag ock sökt gifva en sådan sammanfattande framställning, icke blott af verksamheten i allmänhet, dess mål och medel, utan ock af de olika arbetsarterna och arbetenas utförande. Jag fann därvid ofta, att det skulle varit till fördel, om arbetena kunnat återgifvas i afbildningar, men detta lät sig då icke göra.

Sådana afbildningar borde vara lämpliga att tjäna till vägledning för dem som vilja grunda nya arbetsstugor eller i de redan upprättade införa nya arbetsarter.

De *kurser för utbildande af lärarinnor* i arbetsstugor, hvilka årligen gifvits i Stockholm, hafva visserligen i väsentlig mån bidragit till att lämna kunskap om arbetsmetoderna och arbetsföremålen. De årliga *försäljningarna* hafva ock varit egnade att sprida kännedom härom. Men det har äfven under årens lopp visat sig vara af behofvet påkalladt att anlägga *samlingar af modeller,* som kunna utlånas till arbetsstugorna för att tjäna till mönster. Jag anlade först för Centralkommittén för arbetsstugor i Stockholm en sådan samling, men den kunde af brist på lämplig plats i längden icke upprätthållas och utvecklas. Därför har jag sedan flera år i mitt hem bildat en ny större samling af sådana modeller, hvilka inköpts från de flesta arbetsstugorna i Stockholm och landsortens städer, hvarjämte jag under mina resor i utlandet anskaffat ett större antal föremål, som syntes lämpliga till modeller och som äfven med framgång införts i arbetsstugorna. Ur denna min samling hafva ock utlåningar i stor utsträckning egt rum, icke minst till stugor i landsorten.

Då det emellertid är med ganska mycket svårigheter förenadt att sköta en sådan utlåning, har jag sedan flera år varit betänkt på att söka utgifva ett *plancheverk med illustrationer öfver de viktigare arbeten, som utförts i arbetsstugorna och som lämpa sig till modeller.* För detta ändamål har ock mitt arbetsstugemuseum, som under årens lopp allt mera utvidgats och nu är ganska rikhaltigt, varit till gagn.

För att få dessa afbildningar väl utförda, vände jag mig till den framstående fotografen herr Chr. Westphal i Stockholm, som lyckades på ett mästerligt sätt i ljustryck återgifva de för plancherna utvalda föremålen.

Vid utförandet af dessa plancher skulle det varit önskligt att kunna för hvarje arbetsslag anordna föremålen i bestämda *modellserier*, utgående från de lättaste och framskridande till de svåraste. Af flera skäl har detta icke varit möjligt att genomföra. Dels äro många af dessa arbeten ungefär lika lätta eller svåra att tillverka, så att någon gifven ordning i sådana fall icke kan tillämpas. Dels kan på grund däraf, att, såsom ofvan är nämdt, undervisningen i de många skilda arbetsstugorna icke är anordnad efter något strängt system, efter någon bestämd schablon, icke någon sådan för alla gällande serieordning uppställas. Med den skiftande beskaffenhet, som de många arbetsstugearbetena ega, och den växling, de förändringar som de alltjämt undergå, skulle det icke häller varit möjligt att uppställa alldeles bestämda modellserier.

Slutligen hade det äfven vid föremålens gruppering å plancherna mött stora svårigheter att ordna dem i sådan följd.

Af dessa skäl har jag därför valt andra grunder för föremålens anordning å plancherna. De hafva blifvit grupperade efter materialets beskaffenhet, i *spånarbeten, bastarbeten* af olika slag, *korgmakeriarbeten, borstbinderiarbeten, sömnad, väfnader, träslöjd* och *metallslöjd.*

Jag har emellertid i någon mån, så vidt det utan svårigheter låtit sig göra, ordnat föremålen från lättare till svårare, men därvid ock måst taga hänsyn till utrymmet å plancherna och till den estetiska synpunkten. Vid planchernas beskrifning har jag vanligen omnämnt hvilka föremål som böra anses lättare och svårare att utföra. De flesta bilderna äro återgifna i $^1/_4$—$^1/_6$ af naturliga storleken. I allmänhet ser man huru tillverkningen af föremålen försiggått. Däremot kunna naturligtvis de färger, som föremålen ega, icke, eller endast genom olika mörklek, i ljustrycket varseblifvas.

De här afbildade föremålen representera visserligen icke alla de arbeten eller ens arbetsarter som förekomma i arbetsstugorna; vissa af dem kunna nämligen knappast med fördel återgifvas i bild. Framför allt är detta fallet med den viktiga grupp af arbeten som falla under rubriken *lappning och lagning.* Å plancherna finnes väl ett antal klädesplagg, som blifvit *sammansydda af smärre tyglappar,* ett arbete som afser att lära barnen på samma gång att sy och att fyndigt tillgodogöra sig smärre tygbitar.

Äfven finnes en »istyckad» strumpa (Planche XVII), som visar hur man genom isyning af ny häl och nytt tåstycke kan renovera gamla strumpor, som ju i regeln nötas ut först å hälen och i tån.

Vidare ses (Planche XXIV) *lagade och halfsulade skodon*, å hvilka sulan och klacken förnyats. Barnen lära nämligen att sula och klacka sina egna samt de öfriga barnens i stugan, äfvensom hemmavarande syskons skodon — en undervisning som redan i stor utsträckning och med mycken framgång bedrifvits i de allra flesta, om icke alla, arbetsstugor. De äldre gossarna bruka i tur och ordning, efter att ha varit korgmakare eller snickare, under ett följande år blifva »skomakare», och de blifva detta mycket gärna. Jag vill här anföra hvad som i en årsredogörelse från Adolf Fredriks arbetsstuga för 1895—96 yttras om denna undervisning:

»I skomakeriet, där 10 af de äldsta gossarna åtnjuta undervisning, hafva under detta arbetsår 174 par skodon halfsulats och lappats. Den, som icke sett dem, kan ej tänka sig i hvilket tillstånd somliga af dessa skodon befinna sig, då de lämnas till lagning. De se ej sällan ut som 'såll' och nästan både öfver- och underläder saknas, påminnande om den bekanta historien om 'knifven, hvars blad saknades och hvars skaft var förkommet'. Det är rent af underbart, att så utslitna och trasiga skodon åter kunna blifva nästan som nya.» . . .

Vid de årliga, gemensamma utställningarna och försäljningarna af sådana arbeten, som tillverkats i arbetsstugorna, kunna af helt naturliga skäl de otaliga af barnen lappade och lagade kläderna och särskildt äfven de lagade skodonen icke exponeras. De utgöra nämligen barnens egendom och kunna icke af dem undvaras, utan måste genast nyttjas, så snart de blifvit lagade. Jag begagnar tillfället att här särskildt betona denna omständighet.

Egentlig lagning och lappning af gamla klädesplagg har jag icke häller ansett mig behöfva genom bilder återgifva å dessa plancher, enär sådana bilder svårligen kunnat blifva verkligen instruktiva. Jag vill därför här endast framhålla, att undervisning i detta viktiga arbete allt sedan arbetsstugornas upprättande ingått i deras program och allmänt bedrifvits, i somliga mera, i andra mindre. Det skulle väl vara önskligt, att det kunde i ännu större utsträckning införas; men härvid måste betonas, att i sådant fall större anslag måste komma arbetsstugorna till godo. *Dessa underhållas nämligen till icke ringa del genom försäljning af de arbeten som i dem tillverkas.* Lagning och lappning af gamla klädesplagg kunna just icke härtill bidraga. I sammanhang härmed vill jag emellertid påpeka en omständighet som är af vikt. Enär jag själf på 1860-talet anordnat och under många år förestått den första s. k. *Stopp- och lappskolan* i Stockholm (i Klara skolhus), har jag en ganska vidsträckt erfarenhet i denna riktning. Vid lagning och lappning af kläder bör man i allmänhet icke lägga ned för mycket arbete, för mycken tid på själfva stygnena, icke söka åstadkomma mästerstycken, icke göra »konstsömnad» till förevisning, såsom så ofta är fallet vid undervisning i denna sak. Man bör tvärtom lära barnen att skynda sig, att laga fort utan att därför slarfva, lära dem att sy raskt, jämnt och starkt, men icke att sy pärlstygn. Detta är af stor *praktisk* vikt för deras framtida sysselsättning i denna riktning och är äfven ur *pedagogisk* synpunkt af betydelse. Barnen tröttna nämligen eljest mycket snart vid detta arbete, om de skola sitta länge och t. ex. stoppa konstiga mönster på hålen å gamla trasiga plagg. Om åter barnen tröttna vid ett arbete, få de afsmak därför, och detta inverkar skadligt på deras utveckling. Man kan för tillfället tvinga dem till arbetet, men deras håg äggas ej till flit, och då komma de helt visst att sedan föga befatta sig därmed. Man måste därför alltid söka väcka deras intresse för arbetet, så att de med lust och glädje egna sig däråt. Men rätt anordnade kunna både sömnad, lappning och lagning uppfylla detta vilkor. Denna undervisning, för hvilken i min ofvannämnda bok (sid. 110) närmare redogöres, är ock utan tvifvel för barnen mycket vigtig, och den bör ingalunda försummas, utan tvärtom tillgodoses i den omfattning som tid, medel och krafter medgifva.

Man bör emellertid ingalunda tro, att detta arbete utgör det enda viktiga och gagneliga. Personer, som icke haft tillfälle att noga följa arbetsstugeverksamheten och barnens utveckling genom undervisning i stugorna, hafva stundom den uppfattningen, att arbetena i spån-, bast-, korg-, trä- och metallslöjd äro mindre viktiga än sömnad, lagning och lappning af kläder. Den nu redan mångåriga erfarenheten i våra stugor visar dock, att denna uppfattning icke är riktig.

De smärre barnen få väl i ganska stor utsträckning öfva sig med lättare sömnad, men för deras utveckling äro bast- och spånarbeten, äfvensom lättare träslöjd, af ännu större, ja af den allra största *pedagogiska*

betydelse. Framför allt locka de sistnämnda arbetsarterna deras håg och gifva dem kärlek till arbete, lust för verksamhet; de uppöfva deras händighet och deras iakttagelseförmåga samt höja deras smak och deras skönhetssinne. När de genom sådana arbeten fått denna lust för verksamhet och fått sin händighet uppöfvad, kunna de sedan utan svårighet och med glädje *taga upp snart sagdt hvarje slags arbete.* Då lära de sig lätt att laga och sy, att väfva, de lära lätt att binda korgar, att snickra m. m. Det är framför allt därför som man i våra arbetsstugor gärna låter de smärre barnen först undervisas i dessa arbeten af bast och spån. Därtill kommer ock ännu den synpunkten, att tillverkningen af föremålen går ganska fort, att barnen således få glädjen att snart se sina små händers verk färdiga, och att dessa i allmänhet hafva ett ganska tilltalande utseende. De inverka på barnasinnet i hög grad uppmuntrande, äggande till fortsatt verksamhet. Detta är ur pedagogisk synpunkt en sak som icke kan nog högt uppskattas. Barnen märka ock snart, att föremålen blifva vackrare och bättre, ju mera omsorg de på dem nedlägga. Ett slarfvigt arbete hämnar sig själft; snedhet och vindhet falla genast i ögonen och mana den lille arbetaren att göra om arbetet eller till att nästa gång vinnlägga sig om större omsorg.

Dessa arbeten uppöfva sålunda i hög grad ögonmåttet och iakttagelseförmågan, och de fordra äfven stor renlighet. I alla dessa hänseenden äro de alltså af grundläggande natur för barnens uppfostran i praktisk riktning. Men de böra betraktas såsom öfvergångsarbeten till andra slöjdarter. När därför barnen fått sin handafärdighet uppöfvad, böra de öfvergå till andra undervisningsämnen, borstbinderi, knytning, snickeri, korgmakeri, skomakeri, svårare sömnad, lagning och lappning, väfning o. s. v., allt efter den håg och fallenhet som hos dem kan förefinnas för det ena eller andra yrket.

Jag har ansett mig böra här framställa dessa uttalanden, emedan jag under en ganska lång följd af år haft tillfälle att såväl i skolor som i arbetsstugor följa handarbetsundervisningen i olika former och system, äfvensom barnens förmåga att tillgodogöra sig densamma. Det är icke hvilken sådan undervisning som hälst, hvilket system som hälst, som lämpar sig för barn. Det finnes sådan slöjdundervisning, som rent af dödar barnets intresse för slöjd och som har till följd, att eleverna snart önska den »dit där pepparen växer», och när de blifvit skolan kvitt, aldrig mer vilja egna sig åt slöjden. Det är således icke slöjden i och för sig, utan blott en förståndigt ordnad och ledd slöjdundervisning som är gagnelig för barnet och som har pedagogiskt värde. Detta kan icke nog framhållas och betonas.

Den erfarenhet, som föreligger från våra arbetsstugor, är i hög grad uppmuntrande till att fortgå i den inslagna riktningen. Det arbete, som härmed utgifves, är afsedt att bidraga härtill. Jag har nämligen vunnit den uppfattningen, att det för dem, som hafva undervisningen i våra arbetsstugor om hand, kan vara af vikt att i goda afbildningar få en samlad öfversigt öfver ett flertal af de arbeten och föremål, som hittills tillverkats i våra arbetsstugor. Dels kunna de tjäna såsom modeller vid undervisningen, dels kunna de sporra till uppfinnande af nya, förbättrade föremål.

Såsom af plancherna synes, finnes af somliga slags arbeten, t. ex. af småslöjden i trä och bast, ett ganska stort antal modeller här afbildade. Det är naturligtvis icke meningen, att hvarje barn skall tillverka alla dessa föremål; och de förekomma icke alla, utan merendels endast en del af dem, i hvarje stuga. Jag har å plancherna sammanställt dem såsom ett urval från samtliga arbetsstugor för att för lärarinnorna tjäna till ledning, på det de för sin undervisning må kunna välja dem de anse för ändamålet lämpligast. Detta gäller äfven om åtskilliga af de andra arbetena, som finnas afbildade å plancherna, t. ex. om korgarna.

Man har i en del arbetsstugor alltmera infört bastarbeten, gjorda af *flätor* och *snodder.* Dessa lämpa sig nämligen synnerligen till *hemarbete* för barnen. Till arbetsstugornas viktigaste uppgifter hör nämligen utdelandet af sådant arbete. Det inverkar i hög grad välgörande på barnens utveckling; och dessa äro mycket angelägna därom, rent af förtjusta däri, dels emedan det gifver dem sysselsättning i hemmen, dels ock enär de för detta sitt arbete erhålla en liten ersättning. Snodder och flätor kunna lätt uppmätas, och de betalas örevis efter meter. För sitt arbete i arbetsstugorna få barnen däremot icke ersättning på annat sätt än genom de måltider, som där serveras åt dem. De af dem tillverkade föremålen tillfalla arbetsstugan, som försäljer dem, på det att inkomsten må bidraga till att betäcka utgifterna för material m. m. Det är likväl ofta ett rörande vackert drag hos barnen, att de så gärna till lärarinnan aflämna sina små händers verk, och att de särskildt visa

glädje, ja att de äro öfverlyckliga, då de kunna frambära ett vackert och väl utfördt arbete, ehuru de veta, att de ej få behålla det. Detta är uppfostrande för deras karaktär.

För hemarbetet åter erhålla de betalning i pengar, d. v. s. i postsparmärken; dessa fästas på ett sparkort och insättas i postsparbanken, då de uppgått till en krona.

På detta sätt lär sig barnet redan tidigt att söka skaffa sig arbetsförtjänst och att spara den. De själfförvärfvade pengarna äro för barnet kära, och det är ofta vackert att se, huru aktsamma de äro om dem samt huru omsorgsfullt de undvika att förstöra dessa medel på onyttiga saker. Härigenom blir hemarbetet med sin lilla arbetsförtjänst och sin sparbanksbok af stor uppfostrande betydelse.

Det är i synnerhet för gossar som sådant arbete är värdefullt, emedan de i sina hem eljest i regeln icke hafva någon sysselsättning och därför lätt kunna taga sig för att fördrifva tiden med ondo. Flickorna däremot hafva ofta sömnad och andra göromål i hemmen, men äfven för dem är hemarbete från arbetsstugorna mycket välgörande, och det är af dem mycket eftersträfvadt.

Genom detta hemarbete uppstår årligen en stor mängd af flätor och snodder, som sedan i arbetsstugorna måste vidare förarbetas till olika föremål, på det man genom försäljning däraf må kunna återfå utgifterna för material m. m. Det ger ock anledningen till att man vid de årliga försäljningarna får se ett så stort antal arbeten af flätad och snodd bast.

Men äfven ur en annan synpunkt äro de, liksom i allmänhet barnens praktiska uppfostran i arbetsstugorna, af en icke ringa betydelse både för barnen själfva och för samhället. I den täflan, som på industriens fält alltmera utvecklar sig mellan nationerna, gäller det att uppöfva arbetsskickligheten till allt högre fulländning. De folk, som härutinnan nå högst, hafva större utsigt att kunna bestå i den allt svårare kampen för tillvaron. Detsamma gäller äfven om individerna själfva inom ett och samma folk. Och då en mycket stor del af de barn, som upptagas i arbetsstugorna, sedan komma att få egna sig åt industriell verksamhet, är det för dem en väsentlig fördel att tidigt hafva fått sin händighet uppöfvad och att hafva fått inhämta de första grunderna i ett antal yrken. De ega därigenom hopp och utsigt både att lättare kunna försörja sig och att hinna högre i utbildning. För vårt land och dess industriella utveckling skulle det vara af stor betydelse, om en sådan praktisk uppfostran kunde komma ett vida större antal af det uppväxande slägtet till del. Äfven för de barn, som komma att framdeles egna sig åt andra sysslor och särskildt för dem, som komma att bo på landet, kan det blifva till stort gagn, om de äro skickliga i handslöjd.

Af icke ringa intresse har det varit att under arbetsstugornas utvecklingstid följa arbetenas och arbetsmetodernas egen utveckling. Båda, såväl arbetena som metoderna, hafva utbildats och förbättrats alltmera. Särskildt under de senare åren har detta varit uppenbart.

Man torde häraf inse dessa arbetens verkligt stora betydelse för barnens uppfostran. Om man jämför de under arbetsstugornas första tid tillverkade föremålen med dem som nu göras, är skillnaden uppenbar. För denna stora förbättring har man, särskildt hvad bastarbetena beträffar, i första rummet att tacka lärarinnorna i arbetsstugan i Norrköping, hvarifrån den förbättrade metoden genom de lärokurser, som årligen anordnats af Centralkommittén i Stockholm, utlärts till öfriga arbetsstugor.

För åtskilliga upplysningar angående såväl arbetsmetoder som modeller, hvilka i detta arbete och särskildt i planchebeskrifningarna omnämnas, står jag i förbindelse hos föreståndarinnan för Adolf Fredriks arbetsstuga, fröken Mathilda Lindström, och föreståndarinnan för den dagliga gossafdelningen i samma stuga, fröken Augusta Blomqvist, och jag begagnar detta tillfälle att till dem uttala min hjärtliga tacksägelse.

Jag ber ock att till alla dem, hvilka såväl i Stockholm som i öfriga städer och orter, vare sig genom uppfinnande eller utförande af nya och goda arbetsarter och modeller eller genom förbättrande af undervisningsmetoderna, bidragit till att utveckla slöjdundervisningen i arbetsstugorna, uttala ett varmt tack och att få uttrycka den förhoppning, att de allt fortfarande med stigande intresse må egna sig åt denna viktiga sak, till gagn såväl för barnen själfva som för samhället och fosterlandet.

Anna Hierta-Retzius.

PLANCHE I.

SPÅN- OCH BASTARBETEN.

På denna planche äro afbildade prof på åtskilliga slag af *småkorgar*, som oftast utgöra de första arbeten, med hvilka de smärre barnen, gossar såväl som flickor (af 7—9 års ålder), sysselsättas i arbetsstugorna. Dessa korgar, af hvilka en del äro s. k. julgranskorgar, utgöra för barnen lämpliga förstlingsarbeten, i det att

a) de uppöfva deras handlag, utan att vara svåra att utföra,

b) de anstränga icke ögonen,

c) de fordra att barnen hålla sina händer rena och vänja dem sålunda vid snygghet,

d) de uppöfva ögonmåttet och lära barnen noggrannhet, emedan det strax iakttages, om arbetet är snedt och vindt gjordt,

e) de utgöra för barnen en tilltalande sysselsättning, som väcker deras intresse och uppöfvar deras färgsinne och smak,

f) de fordra icke så lång tid, att barnen hinna tröttna på arbetet, och de gifva dem dessutom, på grund af modellernas mängd, en god omväxling,

g) de äro billiga att tillverka, enär materialet är föga kostsamt och arbetena äro lätt säljbara, isynnerhet vid jultiden, då äfven rätt stora beställningar kunna erhållas.

Till dessa arbeten användes såväl ofärgad som färgad spån och bast, hvarigenom en prydlig ornering kan åstadkommas.

Såväl spånen som basten färgas i förväg, i det de doppas i kokande färg (s. k. påsfärg, utspädd med ett visst mått vatten) af olika kulörer: gult, rödt, grönt, blått och brunt.

Nederst å planchen finnas äfven tvänne rader af korgar som äro flätade af peddig-rotting och bast; dessa äro något svårare än de öfriga att tillverka, men de lämpa sig dock ganska väl till arbete åt de smärre barnen.

Alla figurerna återgifva föremålen i en fjärdedel af deras storlek.

PLANCHE II.

ARBETEN AF SPÅN.

I hörnet till vänster upptill finnas afbildade trenne buntar *hattflätor af spån,* af hvilka den första och tredje sorten är lättare, den mellersta svårare att fläta. De grofva flätorna (af spån på 10 mm. bredd) pläga, jämte de å planche I afbildade små spånkorgarna, utgöra det första arbete, som man ger småbarnen af 7 till 9 års ålder, gossar såväl som flickor. Flätningen uppöfvar i hög grad deras handfärdighet, och de lära sig på kort tid att göra flätorna jämna och vackra. När de vunnit tillräcklig färdighet häri, få de börja med arbeten af finare spån (om 5 mm. bredd). Flätor af enklare slag lämnas stundom äfven såsom hemarbete åt de smärre barnen. Flätsorter med många ygglor utgöra hemarbete åt de större flickorna (om ungefär 12 år). Härtill egnar sig detta arbete synnerligen väl. Sådana flätor säljas med fördel till modehandlerskor, som äfven pläga göra beställningar däraf.

Af flätorna tillverkas *fruntimmershattar;* tvänne sådana äro här afbildade. De sys af de äldsta flickorna (af 13—14 års ålder); isynnerhet är detta fallet i några af landsortens arbetsstugor.

I högra hörnet upptill finnes å planchen en serie af *spånkorgar,* afsedda för bär och frukt och ordnade från de lättare till de svårare.

Bland de öfriga å pl. II afbildade korgarna finnas tvänne, som äro försedda *med ornamenter af färgad bast.* Detta slags orneringsarbeten kunna blifva ganska vackra och väcka barnens lifliga intresse. En del af korgarna äro prydda med tofsar och rosetter af färgad bast.

Nedtill synas å planchen tvänne *strutar af spån,* afsedda att användas till blommor och bär, samt upptill till vänster en *servetring.*

Genom att omväxla med färgad och ofärgad spån kan man gifva föremålen en prydlig ornering; man kan äfven måla en del af rutorna med oljefärg och sedermera fernissa dem eller ock inbränna ornamenter genom glödritning.

Figurerna återgifva originalen i en fjärdedel af deras storlek.

PLANCHE III.

ARBETEN AF RAFFIABAST,

LINDAD OCH FLÄTAD.

På planchen finnas återgifna arbeten af bast; å de flesta är basten lindad öfver pappskifvor.

Föremålen utgöras af *korgar, blomkruksfodral, bonbonierer, ramar,* en *karottbricka* m. m. Därjämte finnas ett *blomställ* och en *tidningshållare,* gjorda på stomme af rotting, samt en liten *korg* af pinnar af pil, fastnubbade på en träbotten och lindade i kors med kulört bast. Äfven finnes här afbildadt ett *spjällsnöre* af bastflätor med toffsar af bast.

Om man vill hafva de lindade bastarbetena riktigt vackra och basten jämn och slät, bör den tjugofyra timmar förut inviras i ett väl fuktadt lakan, hvarifrån man under arbetet uttager baststråna. Vidare bör man noga tillse att rätsidan på basten vändes utåt och söka på baksidan väl dölja skarfvarna samt linda öfver dessa, så att de icke sedermera framträda. Om basten blötes för mycket och är för våt vid användandet, blir arbetet visserligen jämnt, men sedan basten torkat, uppstå lätt remnor däri.

Föremålen äro afbildade i ungefär en sjättedel af deras storlek.

PLANCHE IV.

ARBETEN AF RAFFIABAST.

LINDAD ÖFVER BYGLAR AF ROTTING.

De flesta föremålen på denna planche äro tillverkade af en stomme af böjd rotting, s. k. byglar. Böjningen sker med tummarna, utan användning af värme. Rottingen spetsas af i ändarna och stiftas tillsammans, hvarefter lindningen äger rum. Byglarna fastspikas vid bottnar af trä (eller vid byglar flätade med bast), men först sedan korgstommen blifvit färdiglindad. Basten å korgens sidor hoptages oftast i små knippen om 1 à 1½ cm. bredd; detta ger åt arbetet ett genombrutet utseende. Det är lättare att göra korgar och askar med träbottnar än med bastbottnar.

Å planchen finnas afbildade, dels nyssnämnda *korgar, bonbonierer* och *askar* af flera slag, dels äfven tvänne *tidningsställ, blomkruksfodral* m. m.

Lättast att tillverka äro blomkruksfodralen, därnäst de runda askarna med lock, så blomkorgarna, därefter brödkorgarna med träbottnar, därnäst de runda brödkorgarna med bastbotten, slutligen de aflånga korgarna med bastbotten, tidningsställen, den rektangulära handsklådan och dubbelkorgen.

De fyra särdeles väl utförda föremålen i planchens midt äro tillverkade af flickor af 10—12 års ålder. Dessa föremål äro kännetecknande för de framsteg, som under de senaste åren gjorts i arbetsstugornas arbeten. Man ser tydligt skilnaden mellan dem och t. ex. den korg, som är afbildad i vänstra hörnet nedtill — ett prof från arbetsstugoverksamhetens första period och som här återgifvits för att visa framstegen.

Föremålen äro afbildade i ungefär fjärdedelen af deras storlek.

PLANCHE V.

ARBETEN AF RAFFIABAST,

LINDAD ÖFVER STOMME AF TRÄRIBBOR ELLER ROTTINGBYGLAR M. M.

Föremålen å denna planche utgöras af en *knifkorg* och tvänne *papperskorgar* (å öfversta hyllan), tvänne *sykorgar* och mellan dem en *blomsterkorg* (å andra hyllan) samt af tvänne *sykorgar på fot* och mellan dessa tvänne *fotografiskrin,* hvaraf det ena är på fot.

Föremålen å de två öfversta hyllorna och sykorgarna på fot äro gjorda af en stomme af rottingbyglar (papperskorgen i högra hörnet af stomme af järntråd) med bast lindad däröfver samt genomträdda med band eller garnerade med Cuba-bast.

Fotografiskrinen äro tillverkade af en stomme, som är hopspikad af träribbor, och af däröfver lindad bast, som är hoptagen i knippen och genomträdd med band. Locken å dessa skrin äro fästade med i zigzag trädda bastsnören.

Föremålen äro afbildade i ungefär en sjättedel af deras storlek.

PLANCHE VI.

ARBETEN AF RAFFIABAST,

SNODD, FLÄTAD ELLER LINDAD.

Längst till höger å planchen synes en *fläta af raffiabast*, sådan den säljes i handeln; basten erhålles ofta äfven snodd. Vid användandet afklippas de yttersta styfva ändarna, som brukas till stoppning af kuddar, docksängkläder o. d.

Af med bast *lindade* saker finnas å planchen afbildade tvänne *käppar*, ämnade att utgöra ben å bord, sykorgar eller blomställningar (se pl. V och IX—XI). De göras af rundstaf, på hvilka först lindas en spiral af peddig-rotting, som fastnubbas, hvarefter de viras med bast. För att å käpparnas ändar fästa basten påträdas hylsor af förnicklad plåt.

Af *flätade* saker märkas till vänster å planchen ett litet *fågelbo* till en fågelbur och därunder en större sydd *rund skifva*, garnerad med tofsar af bast. Den är ämnad till beklädnadsmatta på blomställ o. d. (se pl. IX och X).

Af *snodda* föremål finnas å planchen dels en *leksakstöm*, dels *fyra stolsitsar*. Af dessa äro de som finnas i planchens midt gjorda i arbetsstugorna af snodder af raffiabast. De båda, som synas nedtill å planchen, äro modeller, som utgifvarinnan medfört från Sicilien, där hon inhämtade konsten att tillverka sådana snodder, hvaraf dessa stolsitsar göras och som på ett egendomligt sätt snos mellan fingrarna; af dessa sistnämnda stolsitsar är den till vänster gjord af snodder af palmblad, hvaraf en bunt är afbildad därbredvid; stolsitsen till höger åter är af snodda aloefibrer. På den förra synes en järnnål, hvarmed flätningen sker.

Vanligen användas till stolsitsar, som tillverkas i arbetsstugorna, snodder som färgats i olika kulörer (se pl. X och XI); basten färgas, innan den snos, emedan snodderna eljes blifva ojämna och fula.

Flätningsmönstret är taget från gamla stolsitsar som anträffats i egyptiska grafvar, ett mönster som ännu kvarlefver på Sicilien.

Till vänster upptill å planchen synes en liten *karott-* eller *lampbricka*, sammansatt af 7 runddelar, som hvar och en bestå af en pappskifva, omlindad med bast och sedan med fina bastsnodder. Vidare synas längst till vänster tvänne *buntar snodder* af raffiabast. Den gröfre är afsedd till *klädstreck*.

I högra hörnet upptill är afbildad en liten *bastknippa*, ämnad att användas till diskning af porslin.

Föremålen äro återgifna i något mer än fjärdedelen af den naturl. storleken.

PLANCHE VII.

ARBETEN AF RAFFIABAST.

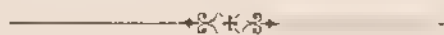
MATTOR AF BASTFLÄTOR.

I arbetsstugorna få barnen, såväl gossar som flickor, i regeln att börja med lära sig göra *bastflätor*, dels i allmänhet för att öfva sin händighet, dels emedan detta arbete är synnerligen lämpligt till hemarbete och till sysselsättning såsom mellanarbete.

Nedtill i vänstra hörnet af planchen synas två små buntar af sådana flätor och i högra hörnet en fläta, upplindad på det sätt, som är brukligt i arbetsstugorna i Helsingfors, hvarifrån år 1889 bastarbetet af utgifvarinnan infördes till Sverige; — i Finland användes lindbast, som hos oss snart i hufvudsak utbyttes mot raffiabast. Numera användes nämligen hos oss mera sällan lindbast, som visserligen är något billigare, men sämre.

Bastflätorna användas för tillverkning af mattor, brickor och korgar. *Mattorna* göras af många slag och former, och de gifva tillfälle till uppöfning af fantasien och uppfinningsförmågan. Flätorna hopsys vanligen af flickorna, som få till hemarbete att sy ihop dem till spiraler och dubbelspiraler; en sådan *dubbelspiral* (ett ess) synes afbildad högst upp i midten af planchen. Fem större *tamburmattor* af olika form finnas återgifna å denna planche och på sidorna om dessa fyra *karottbrickor* af fina bastflätor (flickors arbete).

Figurerna återgifva originalen i ungefär en sjättedel af deras naturl. storlek.

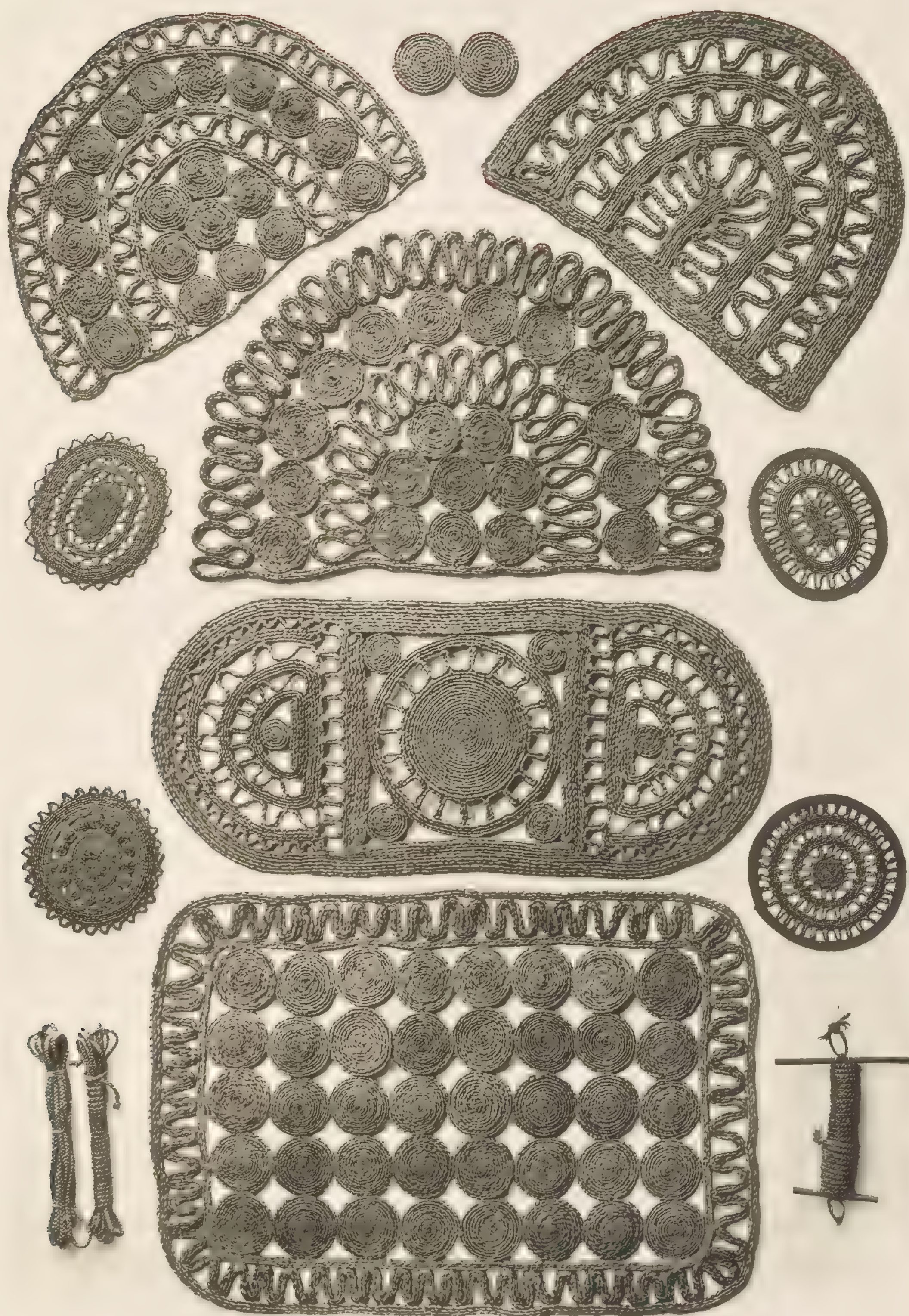

PLANCHE VIII.

ARBETEN AF LIND- OCH RAFFIABAST, SÄF, HALM OCH KORK.

MATTOR AF OLIKA SLAG.

Nedtill till höger å planchen ses huru en sådan *matta af lindbast,* som finnes där bredvid i midten, tillverkas ur en flätbunt och af förut färdiggjorda dubbelspiraler. Den är gjord efter finsk modell.

Till vänster därom finnes en liten *karottmatta af raffiabast* med vågornament af rödfärgad bast.

I de båda öfre hörnen synes till vänster en liten *mattmodell* af raffiabast och till höger en *dubbelspiral* af lindbastflätor.

I planchens midt finnes en fyrkantig *dörrmatta af raffiabast,* som benämnes »*bultad matta*», emedan flätorna vid tillverkningen bultas samman med en hammare. I högra hörnet nedtill är återgifven ett stycke sådan fläta som användes till detta slags mattor, hvilkas tillverkning mycket intresserar barnen, ehuru den är ganska svår att utföra väl.

Till vänster därom synes en *skurmatta* eller *skurho af raffiaflätor,* men som äfven kan göras af lindbast.

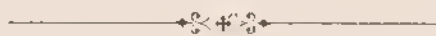
Till höger ses en *fyrkantig matta af kork.* Den är gjord af kasserade, felaktiga buteljkorkar (icke af begagnade), som pläga kunna erhållas gratis i bryggerier. Tillverkningen sker så, att korkarna af gossarna genomborras och trädas upp på starka segelgarnssnören, en del på längden och andra på tvären.

Mattan till höger upptill är gjord af *flätor af grön säf* (Juncus). Då detta material ställer sig mycket billigt, borde det komma till större användning än som ännu är fallet.

Mattan till vänster upptill är af *halmflätor.* Då detta arbete är mycket hårdt och besvärligt och tämligen mycket skräpar ned arbetsrummet, användes det nu sällan. Halmen måste vara slagtröskad, icke tröskad i tröskverk.

Under skurhon synes en liten *lampbricka af raffiabast.*

Föremålen äro återgifna i en sjättedel af naturl. storleken.

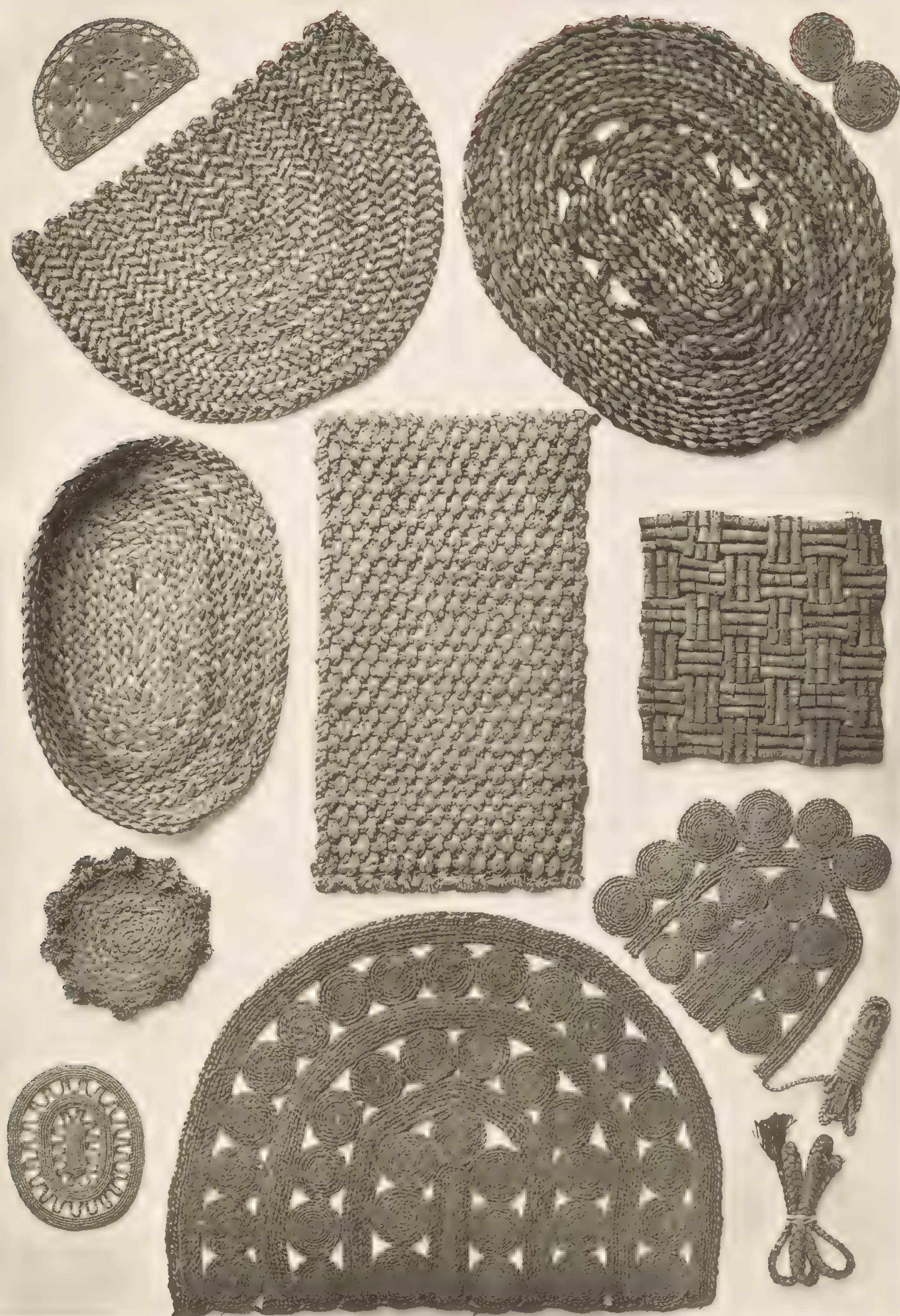

PLANCHE IX.

ARBETEN AF RAFFIABAST,

FLÄTAD ELLER LINDAD.

Å denna planche äro afbildade åtskilliga föremål af flätad *raffiabast,* som barnen tillverkat såsom *hemarbete.* Nedtill till vänster synes ett med flätade bastsnodder öfverdraget *bord,* hvarpå är ställd en *papperskorg,* och till höger en *stol* med af snodder flätad sits, hvarpå är placeradt ett *blomkruksställ,* äfvenledes med bastlindade ben. I midten en blomställning med fem af flätor sydda bastmattor å de runda träskifvorna.

Upptill å planchen äro afbildade flera *blomkruksställ* och i midten en *sylåda* af raffiabastflätor, lagda öfver pinnar af pil, hvilka blifvit spikade på en träbotten och upptill och nedtill afslutade med peddigrotting samt ytterst med ett galler af fina raffiabastflätor. Locket, som hvilar på en grof rotting, hvilken fastgjorts upptill inuti lådan, utgöres af en rottingsstomme och raffiaflätor, trädda öfver fina pilpinnar.

Upptill å planchens midt ses en *tamburkorg,* ämnad att hänga på väggen. Den lilla korgen med grepe, som utgör ett prof på de arbeten af raffiabast, hvilka tillverkades under arbetsstugornas första tider, är här afbildad för att visa, huru mycket denna tillverkning utvecklats och förbättrats sedan dess.

Föremålen äro återgifna i ungefär en sjättedel af naturl. storleken.

PLANCHE X.

ARBETEN AF RAFFIABAST,

FLÄTAD, LINDAD ELLER SNODD, SAMT AF PIL OCH TRÄ.

Nedtill å planchen synas till höger och vänster tvänne stolar af *trä*, med sitser af bastsnodder i *siciliansk flätning*, den vänstra i färgornering.

I midten ett sexkantigt *bord*, med bastlindade ben af fyrkantiga träribbor, garnerade med klädesremsor och bastflätor, äfvensom en sexkantig bordskifva, utsågad i midten och öfverklädd med grönt kläde, liksom kanterna, hvilka sedan äro lindade med bast. Den utsågade skifvan är infogad i midten.

På de båda stolarna äro ställda *blomkruksställ* med bastlindade ben; å det till vänster å planchen finnes en lös beklädnadsmatta, gjord af bastflätor (se pl. VI); på det till höger är skifvan täckt med en flätning af bastsnodder, som äro fastspikade, såsom å de sicilianska stolarna. Dessa arbeten gifvas åt de större flickorna äfven såsom hemarbete.

Å bordet står en *sykorg med fot*, tillverkad af pil och rundstaf samt lindad med särdeles vackra och jämna bastflätor, ett verk af 12—13 års flickor i en arbetsstuga, som är inrättad endast för flickor.

Till höger och vänster om sykorgen synas *fruktkorgar*, tillverkade af pil och grönfärgade bastflätor, som sedermera fernissats.

Föremålen äro afbildade i nära en sjättedel af den naturl. storleken.

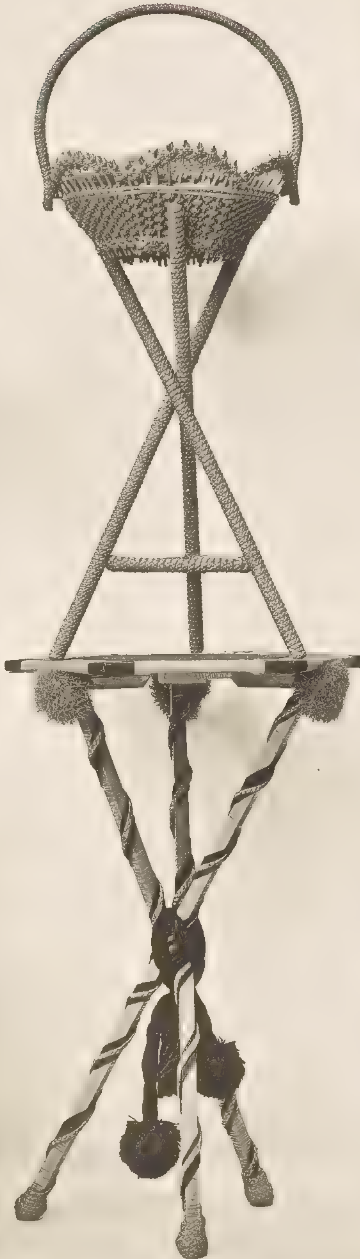

PLANCHE XI.

ARBETEN AF RAFFIABAST, CUBABAST, PIL, ROTTING OCH TRÄ.

Å planchen synas nedtill, till höger och vänster, tvänne *stolar* af trä, snickrade och svarfvade i arbetsstugorna samt med sitsar af raffiabastsnodder i siciliansk flätning, den högra i färgornering.

Mellan dem står ett *sybord* af rotting och vide med fötter af bastlindad, grof rotting. På detta bord och på de båda stolarna äro placerade tre andra *sybord* af olika konstruktion; deras fötter äro äfven gjorda af bastlindade rundstafvar, å hvilka man kan se de olika sätt, som användts för att fästa basten vid benens ändar, till vänster medels lindning, i midten medels anbringande af flätor, till höger medels förnicklade hylsor. Lindandet af benen gifves såsom hemarbete åt gossar, som äfven spika ihop ställningen och göra basttofsarna.

Sypåsen till höger är gjord af bomullssatin med foder af samma slag, men enfärgadt. I senare tider har man äfven brukat sätta fodret innanför och det blommiga satinet utanpå påsen samt gjort fötterna af tunn rundstaf, som målats hvit, grön eller röd.

De tre korgarna öfverst å planchen äro af pil och med träbottnar samt lindade med bast; å den mellersta är kanten och stommen af peddigrotting, trädd med Cubabast.

Figurerna äro återgifna i nära en fjärdedel af deras storlek.

PLANCHE XII.

ARBETEN AF PIL

JÄMTE RAFFIABAST, PEDDIG-ROTTING OCH TRÄ.

Denna planche återger ett antal korgar af olika form och storlek. De äro samtligen i Stockholms arbetsstugor tillverkade af pil; på några af de minsta, de lättaste att tillverka och som äro ämnade till *bärkorgar,* är den öfre kanten försedd med peddig-rotting och delvis med raffiabastflätor. Den lilla korgen längst till höger å andra hyllan är af peddigrotting, insatt med skenor af pil.

Å de tre stora korgarna på öfversta hyllan äro tvärband af grönfärgade bastflätor insatta.

Å det s. k. *tebordet* af trä, som äfven är tillverkadt i en arbetsstuga (Västerås), står på öfre bordsskifvan en stor *matkorg.* En sådan matkorg kan tillverkas af en gosse (af t. ex. 11 års ålder) på en tid af 12 timmar och anses icke vara något svårt arbete.

I allmänhet lämpar sig korgmakeriet väl för 11—12 års gossar och intresserar dem mycket. Under en skicklig korgmakares ledning — endast en under många år utbildad handtverkare kan undervisa väl i korgmakeri — lära barnen sig snart att göra goda och vackra korgar.

Föremålen äro återgifna i ungefär en sjättedel af naturl. storleken.

PLANCHE XIII.

ARBETEN AF PIL, TRÄSPÅN, RUNDSTAF OCH RAFFIABAST.

Å öfversta hyllan äro afbildade *tre korgar af spån,* s. k. dalkarlskorgar, ornerade i arbetsstugorna med påsydd kulört bast i olika färger; den till höger och till vänster äro inköpta dalkarlskorgar, den mellersta är helt och hållet tillverkad i arbetsstugan. De öfriga korgarna äro i arbetsstugorna tillverkade af pil och bastflätor.

De till höger och till vänster å andra hyllan befintliga och den högra på tredje hyllan äro lagda med två skenor efter hvarandra. Till sådana korgar kunna användas öfverblifna korta bitar af pilskenor.

Längst ned synas två stora *papperskorgar;* den vänstra, som är afsedd för folkskolans behof, är utförd på 16 timmar af en 11-årig gosse. Ofvanför densamma synes en *knäckebrödskorg* med platt lock.

De båda särdeles väl tillverkade *sykorgarna* (som hänga under den andra hyllan) äro gjorda af gossar af 10—11 år; bottnarna äro lätta att göra, men det är svårt att hålla pilen rak, då den skall upparbetas; flätkanten är prydlig, men svår att lägga.

I midten synes en *blomsterkorg* å en *fotställning,* som är gjord af färgad och fernissad rundstaf och omlindad med snodder af bast.

Föremålen äro afbildade i en sjättedel af den naturl. storleken.

PLANCHE XIV.

BORSTBINDERI-ARBETEN.

1. Borstbindarnas första arbete utgöres af *skurborstar* af rot, s. k. *rotborstar*. Borstträn köpas färdiga, men gossarna binda borstarna; de skickligaste gossarna hinna på en afton, d. v. s. på två timmar, att göra tvänne rotborstar. Två sådana synas afbildade å taflan längst upp till vänster samt en nedtill under påstrykaren.

2. *Grytviskor* af rot; tvänne sådana finnas å taflans midt, af hvilka den understa är af hårdare rot (piasava); de äro mycket enkla att tillverka. Man använder dem till rengöring af kastruller

3. *Hattborste*. En sådan finnes afbildad mellan grytviskorna. Dessa borstar tillverkas i samma former som viskorna, men göras af finare rot (grenelle kallad) och något smalare. För att göra dem prydligare kan man öfverkläda ombindningen med en bit sammet eller kläde.

4. Till höger om rotborstarna synes vid planchens öfre kant en *skaftad rotborste*, afsedd till rengöring af nattkärl. Skaftena till dessa borstar svarfvas i arbetsstugan af snickaregossarna.

5. *Badborstar*. På planchen finnes nedanför grytviskorna afbildad en aflång sådan och en rund till höger om den öfversta grytviskan; båda äro inträdda med hvit fiber.

6. *Spisborstar* med svart fiber finnas afbildade med och utan handtag; en sådan med handtag af läder synes till vänster om rotborsten på skaft. Mellan de båda dammborstarna finnes en spisborste med svarfvadt handtag afbildad (se N:r 18).

7. *Nagelborstar*. Tre sådana finnas afbildade, hvaraf den öfversta är den tredje, från höger räknadt, i öfversta raden af borstar. De äro bundna med hvit fiber.

8. *Panelborste*. En sådan är afbildad nedanför den aflånga badborsten, N:r 5. Dessa borstar äro bundna med hvit fiber.

9. *Möbelborste* af brun kokosfiber. En sådan är afbildad under panelborsten.

10. *Silfverborstar*. På planchens midt synas upptill tvänne sådana af hvit fiber afbildade, försedda med skaft, samt en i andra raden från höger räknadt, gjord af sämskskinnsbitar, hvilka inköpas kilovis från buntmakare för att användas till borstbinderiet. Man klipper små skinnlappar och drar dem med mässingstråd igenom borsthålen.

11. *Skoborstar* af svart tagel. De utgöras af:

a) *Påstrykaren*, med hvilken blanksmörjan strykes på skorna; den är rund och har ett träskaft; taglet får ej vara för långt, ty då sprätter blanksmörjan omkring; den bindes med fin mässingstråd.

b) *Blankborsten*, med hvilken skodonen blankas. Den är afbildad å planchen till höger upptill, försedd med fastnitadt och fastlimmadt fanér. Den bindes med fin mässingstråd.

12. *Möbelborste med skaft*. En sådan är afbildad längst upp till höger bredvid blankborsten; den är gjord af kokosfibrer.

13. *Viska* af rishalm, afsedd att sopa med; inunder denna ses:

14. *Dammhandborstar*. Två exemplar äro afbildade, den ena med rödmåladt, den andra med ofärgadt skaft. Dessa sopborstar göras af kammad rot eller af tagel. De vinna lätt afsättning och äro mycket efterfrågade. Gossarna äro särdeles intresserade af detta arbete och äro synbarligen stolta öfver att kunna tillverka sådana borstar, hvilkas nytta de väl förstå.

15. *Karafinborste*. De göras af svart eller hvit fiber samt bestå af ett långt, smalt skaft och en borste i hvardera ändan, af hvilka den ena är lång och smal, den andra rund. En sådan karafinborste är afbildad till höger om badborsten å planchen.

16. *Knappborste* till möbler, af hvit borst; skaftet är tillbakaböjdt.

17. *Möbelborstar* med skaft synas under den förra. De äro bundna med långt, svart tagel; på den undre är skaftet belagdt med fanér.

18. *Spisborste* med handtag. Den är redan omnämnd i N:r 6; men emedan handtaget är svårt att fastsätta, kommer den först nu i ordningsföljden.

19. *Klädesborste* af svart borst, med fanér. Barnen lära ganska lätt att fastlimma och polera fanéret, så att borstarna få ett mycket prydligt utseende.

20. *Hattborstar* med borstträt öfverdraget med sammet eller ock med poleradt fanér. De göras af svart och hvitt tagel. En sådan är afbildad till höger om klädesborsten, en annan ses i profil längre ned på planchen.

21. *Diskborstar* af ull- eller bomullsgarn. De äro afsedda att rengöra tillbringare. En sådan finnes å planchen till vänster om viskan och en nedtill i högra hörnet. Den sistnämnda är försedd med borst å den ena sidan och med bomullsgarn å den andra sidan. Dessa borstar äro gjorda efter engelsk modell och äro mycket efterfrågade.

Längst till vänster å planchen finnas tvänne *träpinnar*, afsedda att fästas i hål i borstbindarebordet för att på dem upplinda och fästa garnet eller metalltråden, som användes vid borstarnas tillverkande.

Borstträna inköpas i allmänhet färdigborrade hos borstbindare; barnen utföra själfva borstbindningen. Skaften fabriceras tilldels i arbetsstugorna samt målas och fernissas där.

Eleverna i borstbinderiklassen få efter hand lära sig att tillverka de olika slagen af borstar, här uppräknade från de lättare till de svårare. Borstbinderiet roar i allmänhet barnen mycket. De öfvergå sedan vanligen till snickeriafdelningen.

Figurerna äro återgifna i ungefär fjärdedelen af originalens storlek.

PLANCHE XV.

TOFFLOR AF FLÄTAD ELLER VIRKAD RAFFIABAST,

ÄFVENSOM AF YLLETYG, MED BOTTEN AF SEGELGARN.

Å denna planche äro sammanförda afbildningar af åtskilliga olika slags tofflor för barn och vuxna. De flesta äro tillverkade af bastflätor, några äro af ylletyg med segelgarnsbotten; paret i högra hörnet upptill är af skinn och med segelgarnsbotten samt paret till vänster därom af virkad bast med sydd bastbotten.

De första modellerna till *basttofflorna*, gjorda af lindbast, infördes 1889 från arbetsstugan i Helsingfors. I Sverige göras de mest af raffiabast, emedan de däraf tillverkade blifva vackrare och starkare. Ganska små gossar och flickor af åtta till tio års ålder kunna lära sig att göra basttofflor, men de prydligaste tillverkas af något äldre flickor, som i allmänhet hafva mera tålamod med detta arbete än gossarna.

Tofflorna tillverkas sålunda: Sedan en sula blifvit sydd i hand, spikas den med ett par nubb på en läst, och därefter fortfar man att med flätan, som sitter kvar vid sulan, sy kring lästen uppåt till lagom höjd för en toffel. (Se den påbörjade toffeln i planchens högra hörn). Man afslutar toffeln med att upptill vid vristen fastsy en särskild oval skifva af den i spiral hopsydda bastflätan, hvarefter lästen borttages. I senare tid göres toffelns afslutning äfven på sådant sätt, att sedan toffeln är färdigsydd så hög man vill hafva den, vikes flätan tvärs öfver till andra sidan och fästes där, hvarigenom en rund öppning uppkommer, som sedan ifylles, i det att samma fläta sys i spiral inåt och fästes på afvigsidan. Tofflorna blifva betydligt starkare, om man anbringar en särskild *halfsula* och dito *klack* utanpå den första sulan och klacken. Med lätthet kunna sådana tofflor sedan halfsulas (se planchen, nedtill), därigenom att nya sulor påsys, när de gamla blifvit utnötta.

Man använder *fiskegarn* eller annan mycket stark tråd till flätornas hopfästning. Flätorna böra icke flätas för hårdt, emedan tofflorna då blifva för styfva. Varmare, prydligare och mindre nötande på strumpor blifva basttofflorna, om de fordras med flanell, såsom synes å några af de på planchen afbildade paren.

Tofflor med segelgarnsbottnar. Först klippes en sula af papp af erforderlig storlek; på denna fastklistras ett foder af domestik; en bit vadd pålägges och öfvertäckes med kulört flanell. Därefter tillklippes ett öfverstycke af kläde, äfvensom ett foder af flanell. En bakkappa göres af papp och fodras med domestik, som fästes med klister; bakkappan inlägges vid hälen mellan öfvertyget och flanellfodret samt fastsys med stygn, som gå igenom båda. Sulan lägges på en läst och fastbindes, hvarefter öfverstycket af kläde fastsys vid sulan medels stark kinesisk tråd. En fläta af segelgarn flätas och fastsys rundt omkring den nedre kanten af klädet, bildande sulans yttre kontur. Själfva sulan sys på följande sätt (se den lilla skon upptill å planchen):

Man börjar upptill vid tån med att sy några langettstygn i flätan, drar därefter segelgarnet från den ena sidan öfver till den andra och trär där in nålen i flätan. Sedan *syr* man hvarfvet tillbaka med langettsöm. Så fortsätter man, tills sulan är ifylld med en sydd botten. När lästen blifvit borttagen, lägger man inuti skon en lös sula af flanell, som göres sålunda: Man gör en lagom stor sula af papp, fastklistrar domestik på dess ena sida och öfverkläder den andra sidan med flanell.

I Landskrona arbetsstuga för gossar, hvarifrån detta sistnämnda slag af tofflor härstammar, sy gossarna såsom hemarbete sådana tofflor utmärkt väl; i de öfriga stugorna bruka 12—13 års flickor erhålla dem till hemarbete.

Figurerna återgifva originalen i nära en fjärdedel af deras storlek.

PLANCHE XVI.

SYARBETEN.

KLÄDER M. M., TILLVERKADE AF TYGLAPPAR.

Trenne västar af ylletyg, den till vänster sydd af en sjuårig flicka, den till höger af en nioårig gosse. Västar äro, på grund af den öfning de gifva till att isy knappar och göra knapphål, ett synnerligen lämpligt plagg för gossars undervisning i sömnad. Därigenom kunna de ock tillhållas att icke gå med trasiga knapphål och dinglande knappar.

En *vinterhufva* för flickor. Sådana tillverkas af mångahanda slag i arbetsstugorna; smärre klädeslappar kunna därtill användas, och de äro mycket begärliga plagg.

En liten *necessaire för sybehör*, sammanfogad af tolf med band öfverklädda tändsticksaskar.

Gossmössa af fyra olika slags lappar. Gossmössor tillverkas i många arbetsstugor, emedan de äro viktiga plagg och små klädeslappar kunna därtill användas.

Tvänne barnklädningar. Den öfversta är sydd af en åtta års flicka; den andra, som är af en elfva-årig, är gjord af 15 lappar af olika slags profver på skotskt ylletyg.

Ett par *barnbyxor* af ylletyg, tillverkade af en nio-årig gosse. Därunder en hoprullad *sängmatta*, sammanfogad af 58 klädeslappar af flera slag, bildande ett mosaikmönster.

Tvänne kattunsförkläden. Det öfre är sydt af 15, det undre af 5 tygprofver.

En *barnkjol* af gråa yllelappar, sydd af en nio års flicka.

Tvänne *dockbäddar* till de af gossarna i snickeriafdelningen gjorda sängarna; madrasser och kuddar — fyllda med raffiabast-afklipp — äro sydda af små sju till nio års gossar, lakan och täcken af flickor i samma ålder.

Tillverkningen af docksängar och dockbäddar omfattas af barnen med stort intresse, och som de äro lättsålda artiklar, hafva dessa arbeten blifvit ganska allmänt införda i arbetsstugorna. T. o. m. af gamla cigarrlådor, som tvättats och rengjorts med sandpapper, hafva små docksängar förfärdigats (se pl. XXIII, Småslöjd i trä I).

Under dockbäddarna finnes en större *kudde,* som är stoppad med små klippta lappar (småbarnens arbete), uppblandade med sönderklippt, oanvändbar bast.

Föremålen äro afbildade i en sjättedel af den naturl. storleken.

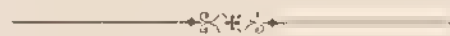

PLANCHE XVII.

KLÄDER M. M.

En *gossblus* af blått rutigt bomullstyg, sydd af en gosse af omkring tolf års ålder.

En liten *ylleklädning,* af olika slags lappar, sydd af en liten åttaårig flicka.

Trenne *koftor* af klädes-lappar; de äro tillverkade af de äldsta flickorna i en af Stockholms arbetsstugor.

Sådana tyglappar och knappar skänkas ofta till arbetsstugorna af handlande; de äro af mycket olika slag, på grund hvaraf plaggen stundom måste formas efter lapparna och knapparna blifva olika.

Ressäck af brunfärgad juteväf, ämnad att packa kläder uti. Säckbotten har ett mellanfoder af vattentätt tyg (gamla regnkappor användas härtill med fördel). Handtaget, hvarmed säcken tillslutes, göres af mässingstråd, i metallslöjdafdelningen.

Af smärre saker märkas:

En *virkad lapp,* afsedd att lägga öfver handtaget på varma strykjärn.

Tvänne *vintermössor för gossar,* gjorda af yllelappar.

I högra hörnet ett *glasögonsfodral,* längre ned ett *syetui.*

Till vänster å planchen trenne s. k. *hälskyddare,* sydda af skinn och försedda med kautschuksband; de afse att bevara strumphälarna på yllestrumpor. Modellen är från Finland.

I vänstra hörnet nedtill *en strumpa med istyckade,* d. v. s. isydda *häl* och *tå.* Därofvanför en *lös strumptå* till istyckning.

En *stickad påse* af bomullsgarn, afsedd att begagnas vid rengöring af väggar och tak; den trädes därvid öfver borständan af en långskaftad träborste.

En *grytlapp,* stickad af jutegarn.

En *skopåse* af grått lärft, kantad med ylleband.

Föremålen äro afbildade i en sjättedel af den naturl. storleken.

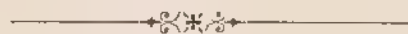

PLANCHE XVIII.

STICKADE, VIRKADE, SYDDA OCH VÄFDA FÖREMÅL.

Upptill synes å planchen en stor *stickad krage* af hvitt yllegarn; sådana göras äfven af svart yllegarn. Kragen stickas i långa remsor, hvilka sedan hopsys, och en rak linning stickas särskildt, som sedan fastsys. Detta slags kragar äro mjuka, varma som pälskragar och särdeles omtyckta af äldre personer.

I vänstra hörnet finnes ett prof på *mattor* af klippta ylle- eller klädeslappar. Dessa stickas med fint segelgarn i små fyrkanter, hvilka sedan hopsys.

I högra hörnet ses en *stickad dammhandduk* af ljusgarn. Längre ned finnas tvänne *påsar af domestik,* afsedda till förvaring af hushållsvaror.

Dessa arbeten användas samtligen såsom hemarbeten för flickor.

Under kragen synas *lekbollar* i olika stadier af tillverkning. Till vänster bollkärnan, som utgöres af en stor kork, hvilken omlindas med gammal, icke för annat användbar bast, tills den blir rund. Därefter omges den med remsor af sönderklippta gamla guttaperkagaloscher, hvilka göra bollen elastisk, och slutligen öfversys den med yllegarn i olika färger. Detta arbete göres af gossar och roar dem mycket.

Stickad svart ylleschal af victoriagarn, tillverkad såsom hemarbete af en af de större flickorna.

Garderobsväska af grå linneväf, med många fickor till förvaring af diverse saker, lappar, skodon m. m. Väskan är upptill genomdragen med en styf käpp för att bättre kunna upphängas på väggen eller på den inre sidan af en garderobsdörr.

Vedbärare af bolstervar med en liten ficka afsedd för tändsticksasken. Gossarna i snickeriafdelningen tillverka de käppar som äro instuckna upptill till handtag för vedbäraren.

Väfd gångmatta med inslag af raffiabast. Denna väfnad är äfven afsedd för tillverkning af nyssnämnda vedbärare.

I midtellinien af planchen synes en *töm af yllegarn,* afsedd till leksak för barn. Tillverkningen af en sådan töm sker på ett högst egendomligt, urgammalt sätt att med blotta händerna väfva band, en konst som funnits redan under bronsåldern i Norden och som fortlefvat intill senare tider bland allmogen i Blekinge, hvarifrån fröken Anna Månsdotter inlärt den af en mycket gammal person. Öfverst i midten af planchen synes en liten bit af samma slags ylletöm; i ena ändan ser man huru flätningen med de många ygglorna försiggår.

Figurerna äro återgifna i ungefär en sjättedel af den naturl. storleken.

PLANCHE XIX.

VÄFDA ARBETEN.

Längst upp till vänster synes en enkel hvit och röd *dammhandduk* af ljusvekegarn med en virkad röd kant. Den är väfd på en liten norsk väfstol och af så enkel beskaffenhet, att en liten flicka lätt kan lära sig att sätta upp en dylik väf.

I motsatta hörnet till höger finnes en större hopviken grof *bomullshandduk* med bred röd bård. Därunder synes en hopviken *grof väf* af oblekt, fyrskäftadt lärft, ämnadt till kökshanddukar.

Till höger därom synes *tyg till ett förkläde* med blåa och gula ränder.

I midten upptill finnes afbildadt ett stycke af en särdeles prydlig röd och hvit *gångmatta,* väfd med inslag af klippta trasor och med ränning af tvinnadt garn.

Inunder mattan ses tvänne *barnkjortlar af yllegarn,* som i små norska väfstolar äro väfda i två skilda delar och sedan hopsydda. Den vänstra är röd och hvit, den andra blå och grå.

Till vänster om gångmattan ses en större hoprullad *hvit duk* med röda ränder och bredvid densamma ett stycke *gardintyg* af hvit stramaljväfnad.

Taflans undre del upptages af en större s. k. *couvre pieds* (äfven tjänlig till vaggtäcke) af hvitt och rödt yllegarn, som på en liten norsk väfstol är väfd i fem skilda längder och sedan sammanvirkad till ett helt. Å ömse sidor därom synas *band* i olika färger och mönster, väfda på bandväfstolar efter gamla dalamönster. Mellan de båda barnkjortlarna ser man äfven ett hoprulladt *band.*

Figurerna återgifva originalen i ungefär en sjättedel af deras storlek.

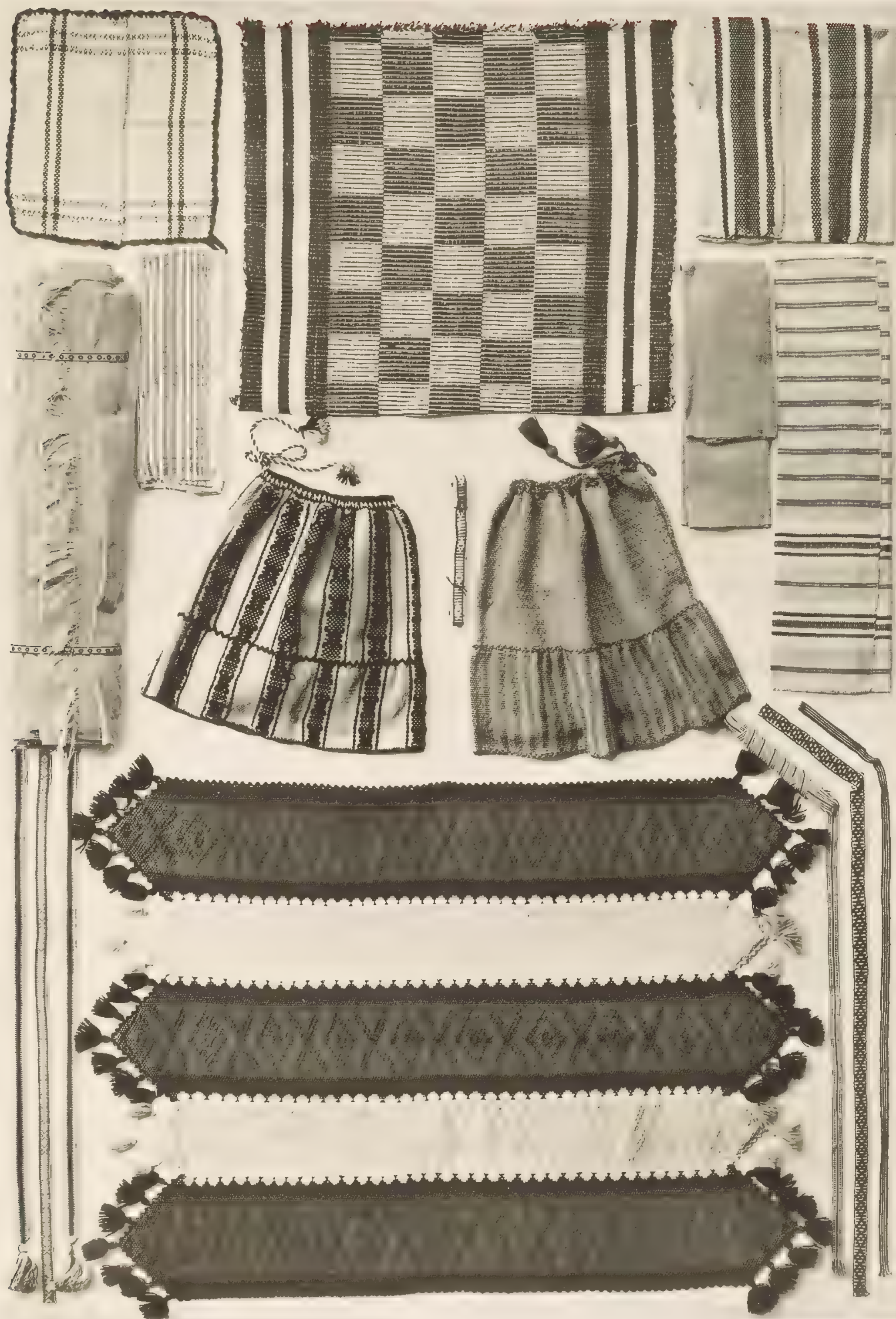

PLANCHE XX.

VÄFDA ARBETEN.

Öfverst å planchen är i midten afbildad en dubbelt hopviken, hvit- och rödrandig *bordsduk* afsedd för ett serveringsbord; den är väfd i en mycket bred väfstol. Här bör emellertid anmärkas, att det för unga väfverskor icke är hälsosamt att använda mycket breda väfstolar.

På ömse sidor ses fyra *dammhanddukar*, hvaraf den rutiga till vänster är väfd af en liten, ungefär 10-årig gosse, de öfriga af små flickor. De gröfsta äro af ljusvekegarn och tillverkade på små norska väfstolar.

I andra raden finnes längst till vänster afbildad en hoprullad lång *yllelinda*, afsedd för småbarn; den är väfd på en helt liten väfstol; bredvid lindan ses en stor *bomullsduk* med röda ränder; därbredvid synes i midten ett prof på *rutigt bomullstyg* till klädning, väfdt i Katarina arbetsstuga (i Stockholm), där, på grund af en särskild donation, åt väfnadsundervisningen egnas mera tid än i andra arbetsstugor.

Vidare ses till höger ett randigt *förklädstyg* i rödt och gult samt ytterligare en liten grof *dammhandduk*.

Under denna finnes hopviket ett stycke mörkt *klädningstyg af ylle,* väfdt af garn, som spunnits af uti arbetsstugan repade ylle- och sidenlappar. Man har i senare tid i arbetsstugorna upphört med att väfva mörka tyger, emedan detta arbete anstränger barnens ögon mer än de ljusa väfnaderna.

I planchens tredje rad synes till vänster en *trasmatta,* afsedd till gångmatta. Om sådana väfnader göras af klippta remsor af kulörta och svarta sidenlappar med ränning af gult eller rödt, kunna de blifva så prydliga, att de kunna användas till gardiner eller portièrer. Anmärkas bör, att till dylika och liknande mattor endast lappar af *nytt* tyg böra användas, emedan det en gång händt, att lappar af begagnade kläder, hvilka skänktes till en arbetsstuga, dit medförde smitta och vållade sjukdom.

Bredvid den nyssnämnda mattan synes i midten en hoprullad *listmatta.* Detta arbete utföres så, att klädeslisterna nubbas fast i en träram, och sedan inträdes inslaget med handen. Listerna kunna stundom erhållas gratis af klädeshandlare.

Underst å planchen finnes afbildad en *gångmatta* med bruna border, väfd af *raffiabast* såsom inslag och hvitt fiskegarn såsom ränning. Detta slags mattor, som äro uppfunna i Maria arbetsstuga i Stockholm, äro särdeles prydliga och lämpliga till gångmattor, emedan raffiabasten håller dem styfva och släta. Baststråna böra vara fuktiga, då de inläggas i spolen, och skarfven bör förläggas på midten af väfven, hvarigenom kanterna blifva jämnare.

Figurerna återgifva föremålen i något mer än en femtedel af deras storlek.

PLANCHE XXI.

SMÅSLÖJD I TRÄ. A.

Plancherna XXI och XXII omfatta småslöjd i trä. Föremålen tillverkas af s. k. fanér, hvilket är tjockare än det trä som användes till den s. k. löfsågningen. De träslag, som lämpa sig för detta arbete, äro: furu, al, björk, satin-valnöt och päron; de sistnämnda böra användas, då å föremålen efteråt skall utföras träskulptur. Faneret bör alltid förvaras på torrt ställe. Satin-valnöten låter man t. ex. ligga i arbetsstugan öfver sommaren och torka, ty den kan ej användas, om den ej är alldeles torr.

I beskrifningen af dessa båda plancher uppräknas föremålen från de lättare till de svårare, i den ordning som de utföras i arbetsstugorna:

1. Närmast å planche XXI, som innehåller afbildningar af lättare arbeten i småslöjd, synes under de fem fotografierna af arbetsstugor ett antal bokstäfver, som tillhöra ett helt *alfabet;* de tillverkas af 7—10-åringar och försäljas i små *lådor*, hvilka göras af gamla, tvättade och med sandpapper rengjorda cigarrlådor; tvänne sådana små lådor finnas afbildade, den ena med soldater, den andra med alfabetet.

2. Till vänster härom synes en grupp af *fröstickor* och *nyckellappar,* hvilka göras af al eller furu.

3. Till höger synas *nyststjärnor* (af al eller björk) jämte en liten *kratta* och *spade* för blomkrukor. *Bakspadarna* höra äfven till samma slag af lätta arbeten. En *tvättklyka* synes ibland nyststjärnorna.

4. Därnäst komma *gunghästen* och *hästen på hjul* (af furu), *strykbrädet* och de *utsågade soldaterna.* Dessa sistnämnda tillverkas så, att man på cigarrlådsskifvor klistrar (å papper) färgtryckta soldatfigurer; de utsågas sedan. I st. f. soldater kunna också bilder af djur m. m. uppklistras. En liten träbit limmas baktill, så att soldaterna kunna stå upprätt på egna ben.

5. *Dockmöbler* af al med enkel hopsättning samt lådorna till soldaterna.

6. Svårare *dockmöbler*, hopsatta med tappar: soffor, stolar, bord, hänghyllor, s. k. sprattelgubbe, pianobänk, kuvertställ. Dessa föremål göras hälst af al eller björk.

7. *Slädar, vagn, bakträg, vaggor* och *sängar,* allt af furu.

8. *Hamrande smeder, fällbord, staffli* till fotografier.

9. *Fågelholk, tändsticksställ, kuvertställ* (med inbrända ornamenter), *saltkar, skottkärra, kälke.*

Nedtill å planchen synes en *docksalubod* med diverse små föremål och därunder ett *dockskåp* med möbler m. m.

Figurerna äro afbildade i ungefär en sjättedels storlek.

ARBET
STUGA

PLANCHE XXII.

SMÅSLÖJD I TRÄ. B.

1. *Brödbräden* i bladform (af björk), det ena med inbränd ornering.

2. Trenne olika modeller å *nyckelhängare* af al, försedda med krokar, samt en *skedhylla* med borrade hål.

3. *Tandborstställ* samt *knytnål* och *kafle* till nätknytning (å planchens andra hylla).

4. Sju olika *stafflier* (å planchens första och andra hylla) af björk och al. Till de raka staffierna användas raka, öfverblifna bitar af al och björk. De båda små staffierna (å andra hyllan) äro gjorda af det trä, som är utsågadt ur det mellersta större staffliet (å första hyllan).

5. *Brefställ* och s. k. *saltkar* gjorda af furu, al eller satin-valnöt.

6. Trenne *stafflier* (på fjärde hyllan uppifrån) samt fem olika slag af *porträttramar* af al och två *tändsticksställ* af al eller satin-valnöt.

7. Trenne *tamburväskor* af al eller björk (fjärde och femte hyllan) samt en *brefhållare* (nedersta hyllan).

8. En liten *serveringsbricka* af al (nederst i midten).

9. *Bokhylla,* afsedd att fälla ihop, af al eller satin-valnöt (nederst till höger).

10. *Nyckelskåp* af al, björk eller satin-valnöt (femte hyllan), komponeradt af en af arbetsstugans elever, en elfva års gosse.

11. *Hylla* med orientaliska hvalfbågar, af gossarna kallad »tempelhyllan»; den göres af furu, ifall den oljemålas, eljest af al. Modellen från England. Hopsättningen svår.

Figurerna återgifva ungefär sjättedelen af originalens storlek.

PLANCHE XXIII.

SNICKERI-ARBETEN.

I vänstra hörnet upptill synes ett *fågelhus* af furu, ämnadt att hänga utanför fönster för att om vintern ge fåglar mat.

I midten upptill ses en trekantig *hylla* af björk, efter en gammal allmogemodell.

Till höger därom en *ägghylla* af furu, hvars fyra pelare utgöras af gamla trådrullar, som äro uppträdda på en järnten. Anbringandet af hålen för äggen utgör för eleverna en god öfning i konsten att lära sig att borra.

Under fågelhuset ses en *kapphängare* af furu; till vänster om denna en *pekpinne* af furu och till höger *blomkäppar* af furu.

Vidare nedhänga lodrätt på ömse sidor om ägghyllan tvänne olika slag af *bollträn,* som hälst göras af björk.

Under kapphängaren ses en liten *bandväfstol* af björk, afsedd för småbarn.

Inunder den finnes en liten *trappstege* af furu; denna står på ett *bord* af furu, som är försedt med fyra ben och en hylla nedtill.

Å hyllan står ett *mjölkar* af al, och under detta står en liten trekantig *pall* af björk med tre svarfvade ben.

På högra sidan, under ägghyllan, ses en liten *pinnstol* af björk och under densamma en *spjälstol* af furu.

Nedtill i högra hörnet står ett s. k. rundt *tebord* på tre ben, försedt med en hylla, hvilken, liksom bordsskifvan, är svarfvad i kanten.

På ömse sidor om bordet finnas tvänne *skärbräden;* det ena, med inskurna ornament, är af björk; det andra af furu. Under bordshyllan ses en liten *spjälpall.*

I planchens midt ses en hög och smal *bokhylla,* gjord af furu. I dess hyllfack äro uppställda: en *dockvagga* af furu, tvänne *knifiådor* af furu, en *spiklåda* af d:o samt, på den understa hyllan: ett par *trätofflor* af björk, efter en egyptisk modell.

Alla figurerna återgifva föremålen i ungefär en sjättedel af deras storlek.

PLANCHE XXIV.

SNICKERI-ARBETEN.

Å denna planche finnas sammanförda såväl snickrade som svarfvade arbeten.

I planchens midt synes upptill en snickrad s. k. *kryddhylla* med trenne hyllor (å den mellersta ses uppställda tre kryddburkar); den är gjord af furu och hopsatt medels spikning.

Under kryddhyllan finnes en *klädhängare*, hvars trenne knappar utgöras af därå fastspikade trådrullar.

Under denna klädhängare ses en *tidningshållare* af al, äfvensom, längre ned, en *bokhylla* med tvänne fack för böcker och hvars fyra sidopelare utgöras af hvar sin järnten, hvarpå äro uppträdda hvar sin rad af trådrullar. Till vänster därom ses sådana å ett band uppträdda trådrullar, afsedda för detta slags arbete. Dessa bokhyllor få, då de målats eller lackerats i svart eller röd färg, ett ganska prydligt utseende. På dess nedersta hyllfack ligga tvänne i metallslöjdafdelningen tillverkade *hammare* med *träskaft* af björk.

Bokhyllan står på ett *bord med åttakantig skifva* och med fyra svarfvade ben (efter engelsk modell) samt med tvänne hyllor; å dessa hyllor äro placerade trenne *skodon*, som äro *halfsulade* och *lappade* af barnen i skomakeriafdelningen.

Under bordet ligger ett litet *bräde* af furu med borrade hål i de fyra hörnen; det är afsedt till sittbräde i en *hänggunga*.

I vänstra hörnet upptill å planchen är afbildad en liten *docksäng* af furu, hopsatt medels spikning. Detta arbete roar barnen mycket och finnes nu, i åtskilliga variationer, i de flesta arbetsstugor.

Under docksängen synes en *handdukshylla* af björk; den utgör ett vackert, men ganska svårutförbart arbete.

Ännu svårare är den därunder synliga *serveringsbrickan*, hvars något uppstående kant bildas af en list, svarfvad i form af bamburör.

Till vänster om denna serveringsbricka finnes ett *strumpbräde*, gjordt efter finsk modell; detta bräde är praktiskt, emedan därå påträdda våta strumpor torka fort. För barnen utgör dess tillverkning en god öfning i konsten att borra hål.

Framför och under serveringsbrickan synes en liten *stol* af furu, efter modell från Tyrolen. Den är uppställd på ett snidadt *fällbord*, hvars skifva kan hopvikas i midten.

Bakom detta bords ben finnes en hopspikad *fågelhålk*, efter finsk modell, som bl. a. har den förtjänsten att, på grund af takets starka lutning, kattor och andra rofdjur icke kunna därå få fotfäste, då de söka lura på fåglarna.

Till vänster därom synes en liten hopnockad *stolsitsram* och till höger därom en *hänghylla*, ämnad till att uppbära en kökslampa eller ljusstake.

I högra hörnet upptill finnes en *stol* med svarfvade ben och med sits af siciliansk flätning.

Därunder ses en stor *serveringsbricka* af al, med uppstående kant. Å dess vänstra sida synes en *käpp*, afsedd för ringkastning, och å dess högra en *spade*, ämnad att röra gröt med och därtill särdeles lämplig.

Framför serveringsbrickans undre del finnes ett *baktråg* af furu med en *brödkafle* och till höger nedtill en fyrkantig *degspade*. De andra båda bladformiga skifvorna äro *brödbräden*.

Den till vänster om trådrull-bokhyllan afbildade *spaden* med långt skaft kan användas såsom *mjölspade*.

Bakträget är uppstäldt på ett *klaffbord*. Framför det finnes en hopvikt *handdukshållare* och därunder en *pall*, ämnad att uppbära blomkrukor.

Där bakom synes en *stolsits* i siciliansk flätning af bruna, gröna och hvita bastsnodder.

Figurerna återgifva föremålen i ungefär sjättedelen af deras storlek.

Förteckning på de å Pl. XXIII och Pl. XXIV afbildade föremålen, ordnade i följd alltefter som de äro svårare att tillverka.

Pekpinne af furu.
Blomkäppar af d:o.
Skärbräde af d:o.
Kapphängare af d:o.
Klädhängare med trådrullar af d:o.
Hammarskaft af björk.
Käpp till ringkastning, af björk.
Bollträ af d:o.
Bräde till hänggunga, af furu.
Strumpbräde af d:o.
Bokhylla af trådrullar, af d:o.
Hänghylla, spikad, af d:o.
Spiklåda, » af d:o.
Kniflåda, liten, » af d:o.
Kniflåda, större, » af d:o.
Fågelhålk af ohyfladt furu.
Ägghylla af furu.
Grötspade af björk.
Docksäng af furu.
Dockvagga af d:o.
Spjälpall af d:o.
Blomkrukspall af d:o.
Degspade af björk.
Brödbräden af d:o.
Mjölspade af d:o.
Stolsitsram, hopnockad, af furu.
Kryddhylla, spikad, af d:o.

Fågelhus, spikadt, af furu.
Handdukshållare på fötter, svarfvad, af furu.
Bollträ med knopp, svarfvadt, af björk.
Trekantig pall af d:o.
Trappstege af furu.
Spjälstol af d:o.
Skulpteradt skärbräde af björk.
Trätofflor af d:o.
Tidningshållare af al.
Fyrkantigt bord af furu.
S. k. siciliansk stol af d:o.
Mjölkar af d:o.
Bakträg af d:o.
Serveringsbricka af al.
Rundt tebord af furu.
Brödkafle af björk.
Tyrolerstol af furu.
Bandväfstol af björk.
Pinnstol af d:o.
Större bokhylla med 5 fack, af furu.
Klaffbord af furu.
Åttkantigt bord med svarfvade ben, af furu.
Trekantig hylla (antik modell) af björk.
Fällbord, skulpteradt, af björk.
Handdukshylla af d:o.
Serveringsbricka med svarfvade kanter, af al.

PLANCHE XXV.

ARBETEN I METALL.

METALLSLÖJD.

Metallslöjden i arbetsstugorna är af tvänne olika slag:

I. Bent Iron Work.

Detta slag utgöres af arbeten af smala *järnribbor,* som, klippta af järnplåt, på beställning tillverkats i olika bredd (3—5 m. m.).

Denna slöjd har sedan flera år tillbaka varit utöfvad i en af Göteborgs arbetsstugor. Den infördes, efter modeller från England, i flera af Stockholms arbetsstugor år 1899. Äfven har, med ledning af en från England af utgifvarinnan medförd lärobok *On Bent Iron Work,* undervisning i denna slöjdart meddelats vid en af Centralkommitténs lärokurser, och har den sedermera spridt sig till flera af landsortens arbetsstugor.

I England betraktas denna slöjd såsom synnerligen lämplig för gossar mellan 10—14 års ålder, emedan den uppöfvar ögonmått och händighet samt utbildar deras smak och fantasi, hvarjämte den roar lärjungarna mycket, och bereder dem stor omväxling; materialet är icke häller dyrbart, och därtill erfordras blott trenne verktyg: böjtång, platt-tång och afklippningstång. De tillverkade sakerna målas i regeln med svart färg (jet black) eller med hvit eller ljusgrön emaljfärg, hvilket senare är att föredraga, i händelse föremålen blifva utsatta för damm.

I de svenska arbetsstugorna sysselsättas gossar af 10—12 år med denna slöjd, till omväxling med den enklare träslöjden, den s. k. småslöjden.

Af de talrika föremål af denna slöjdart, som tillverkats i några af de svenska arbetsstugorna, finnas af enklare former tolf prof afbildade på de båda hyllorna nedom planchens midt.

De uppräknas här i den ordning, som de äro svårare att förfärdiga:

Brefställ, ställningar till blomsterglas, tändsticksaskställ (att hänga på väggen), *ljusstake,* trebent *stol, bord, stolar* med fyra ben, *fruktskålar,* liten *bricka* till té- eller kaffekanna.

I detta arbete kunna icke gärna mer än åtta elever samtidigt undervisas.

II. Annan Metallslöjd.

Det andra slaget af metallslöjd infördes i Johannis norra arbetsstuga i Stockholm, då denna grundades hösten 1897.

Afsigten med denna metallslöjdskola var att i förening med arbetsstugan göra den till ett slags *yrkesskola för gossar* från 12—16 år. Det visade sig emellertid icke möjligt att erhålla en uppsättning af lärjungar i sagda ålder, emedan fattiga gossar i regeln måste genast vid afgången ur folkskolan taga plats för att förtjäna sitt uppehälle. Därför hafva endast undantagsvis lärjungar af 15 och 16 års ålder deltagit i undervisningen; flertalet har utgjorts af gossar om 11—14 år. Men det har varit af stort intresse att erfara, att äfven så unga gossar som t. ex. 11-åringar kunnat utföra metallarbeten väl och utan hjälp af läraren, som bör hafva tillsyn och gifva anvisningar, utan att själf ingripa i arbetet. För en god och effektiv undervisning i detta slag af metallslöjd är det önskvärdt, att elevantalet begränsas till 10, men om man vill inskränka arbetet till återupprepande af samma modeller kunna flera elever däri deltaga.

De gossar, som genomgått denna afdelning, erhålla lättare anställning i verkstäder än sådana som icke fått sin handafärdighet utbildad och som icke äro hemma i de första grunderna för dylik järnslöjd.

Å planche XXV äro afbildade tjugosex föremål såsom prof på de arbeten i denna slöjdart, hvilka utförts i den ofvannämda arbetsstugans metallslöjdafdelning. De uppräknas här i den ordning, som de äro svårare att tillverka.

1. *Ställning till julgranskorg;* den göres af fin järntråd. Hylsan, som är ämnad att uppbära ett julljus, tillverkas på det sätt, att tråden lindas omkring en träpinne. Färdiglindad med bast är denna ställning afbildad å planche I, nederst till höger.

2. *Kängknäppare* af ståltråd. Tråden filas, bockas och putsas.

3. *Fönsterhake* af järntråd. Spiralen lindas öfver en gröfre järntråd.

4. *Spade* af järnplåt. Trenne exemplar af detta arbete finnas afbildade, två med och ett utan skaft af trä.

5. Liten *kratta* af järnplåt.

6. Större *kratta* af järnplåt. Spadarna och krattorna tillverkas medels uthuggning ur järnplåten, hvarefter de bockas och vikas. På krattorna borras hålen för pinnarna, hvarefter dessa, som äro af tjock järntråd, fastnitas.

7. *Nyckelhängare* (upptill å planchens midt). Den göres af dubbel järntråd, som omlindas med finare sådan.

8. *Korkskruf* af järntråd, som nedtill lindas omkring en gröfre järnten, hvarigenom själfva skrufven bildas.

9 -13. Fem *mäjslar* äro afbildade å planchen. De tre längst till vänster äro *huggmäjslar,* de båda andra *skrufmäjslar.* Den mellersta är gjord af rundjärn, alla de öfriga äro smidda af stål och sedermera filade och putsade.

14. *Portörspade.* Denna spade uthugges ur 2 mm. tjock järnplåt, filas och putsas. Skaftet smides och fastnitas; handtaget svarfvas af björk samt putsas och fernissas.

15. *Hammare.* Trenne sådana äro afbildade, en med handtag af björk. De smidas af stål, filas och putsas.

16. *Ogräsrensare.* Den ses afbildad till vänster, under korkskrufven. Den smides af rundjärn, filas och putsas.

17. *Spikupptagare* eller s. k. *kofot.* Den är återgifven till höger om ogräsrensaren. Den smides af rundjärn och, sedan spåret huggits ut, filas den och putsas.

18. *Handtag att låsa ressäck.* Dessa handtag göras af grof mässingstråd; i sprintens raka ända borras ett hål, afsedt för ett hänglås, hvarigenom handtaget kan stängas. Sprinten på handtaget trädes nämligen genom hålen på säcken, som därigenom tillslutes (se planche XVII).

19. *Strykfot.* Den göres af gröfre järntråd och lindas med finare sådan.

20. *Lineal.* Den uthugges af järnplåt, filas och putsas.

21. *Pannkaksspade.* Den uthugges af järnplåt, filas och putsas; handtaget smides, klyfves och fastnitas.

22. *Brödknif.* Den uthugges af järnplåt, skären utfilas och putsas. Handtaget göres af grof ståltråd, som klyfves i båda ändarna, hvarefter hål borras för fastnitning vid knifbladet.

23. *Rätvinkel.* Den uthugges af järnplåt, filas och putsas. Detta arbete är svårt att utföra, så att vinkeln blir riktig.

24. *Nötknäppare.* Den göres af rundjärn i tvänne hälfter, som tillplattas i ena ändan och där förses med ett spår, hvilket filas och borras, hvarefter ett mellanstycke fastsättes med nitar i de båda halfvorna.

25. *Buteljkorg.* Denna göres af bandjärn, som nitas i runda ringar, och dessa hopsättas sedan med nitar vid en stomme af bandjärn. Handtagen tillverkas äfven af bandjärn och fastsättas vid korgstommen med nitar. Genom handtaget går en järnten, som å ömse sidor fastnitas. Handtaget är af svarfvad björk.

26. *Järnsäng.* Två exemplar däraf äro på planchen afbildade, sedda från olika håll. De göras af rundjärn, som bockas öfver en trämall. Sidostöden borras och nitas. Sängbotten är af bandjärn, som fastnitas vid sängstommen. Sängarna bronseras vanligen eller målas med hvit eller ljusblå emaljfärg.

Föremålen äro återgifna i ungefär en fjärdedel af deras storlek.

